

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

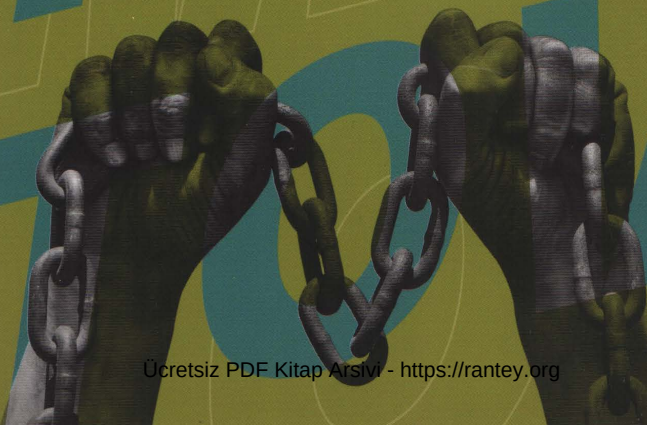
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

CENGİZ

Fuji-Yama

Türkçeleştiren: Mehmet Özgül

Cengiz Aytmatov'un Kaltay Muhammed Canov'la birlikte kaleme aldığı *Fuji-Yama*, "insan olma meselesi" üzerine yazılmış bir tiyatro oyunudur.

Dostluk, hak, adalet, güven, sevgi gibi kavramların sorgulandığı bu oyunda, bir grup arkadaşın bir araya gelerek hem kendileriyle hem birbirleriyle yüzleşmelerine tanık oluruz. Arkadaşları Sabur'un da vaktiyle dile getirdiği soruyu sorarız, bir ağızdan:

İnsan nasıl insan olmalıdır?

Cengiz Aytmatov, 1928'de, Kırgızistan'ın Talas eyaletine bağlı Şeker köyünde doğdu. Gençliğini İkinci Dünya Savaşı sonrasında zorlu atmosferinde geçiren yazar, erken yaşlardan itibaren çeşitli işlerde çalıştı. Cambul Veterinerlik Teknik Okulu'ndaki eğitimi sırasında edebiyata yöneldi. 1952 yılından itibaren yayımladığı makaleler ve kısa hikâyeler sayesinde Maksim Gorki Edebiyat Enstitüsü'ne kabul edildi ve 1958 yılında mezun oldu. Eğitimi boyunca kısa hikâyeler yayımlamaya devam etse de, esas başarıyı 1958 yılında yayımlanan *Cemile* adlı romanıyla yakaladı. Söz konusu romanı izleyen yıllarda Aytmatov, önde gelen Sovyet yazarlar arasındaki yerini alarak *Literaturnaya Gazeta* ve Yazarlar Birliği gibi birçok kültürel kurumun yönetim kurulunda yer aldı. Edebi çalışmaları Lenin Ödülü ve Devlet Ödülü gibi çeşitli ödüllere layık görüldü. Kırgızistan'ın 1991 yılındaki bağımsızlığından sonraki yıllarda siyaseten aktif bir yaşam süren yazar, 10 Haziran 2008 tarihinde, Almanya'nın Nürnberg şehrinde öldü. Eserlerinde mitleri ve folklorik unsurları çağının siyasi meseleleriyle sentezlemiş, modernlik ve gelenek arasındaki çatışma, insanın doğayla kurduğu bağ gibi çeşitli temaları işlemiştir.

Mehmet Özgül 1936 yılında Nevşehir, Avanos'ta doğdu. Kuleli Askeri Lisesi'nde aldığı Rusça eğitiminin ardından, 1955 yılında girdiği Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Rus Dili ve Edebiyatı bölümünden 1959 yılında mezun oldu. 1963-67 yılları arasında Genelkurmay Başkanlığında Rusça çevirmeni olarak çalışan Özgül, yine bu yıllarda Gazi Eğitim Enstitüsü'nde, İngiliz Dili ve Edebiyatı eğitimi aldı. Yüksek lisansını 1969 yılında ABD'de Georgetown Üniversitesi'nde uygulamalı dilbilim alanında yaptı. 1979 yılında askeriyeden albay olarak emekliye ayrıldıktan sonra, ilk kez 1960 yılında, Varlık Yayınevi'nden yayımlanan Çehov çevirisiyle başladığı çevirmenlik çalışmalarını yoğunlaştırdı. 1993 yılında, Çehov'un *Tüm Eserleri*'nin çevirisini gerçekleştirmek üzere çalışmaya başlayan Özgül, 1998 yılında Çehov'un bütün öykülerinin, 2006 yılındaysa bütün oyunlarının Türkçeye çevirisini tamamladı. Mehmet Özgül, Tolstoy, Dostoyevski, Gogol gibi klasik Rus yazarlarından yaptığı çevirilerin yanı sıra, İlya Ehrenburg, Konstantin Simonov, Yevgeni Yevtuşenko, Cengiz Aytmatov, Fazıl İskender, İlf ve Petrov, Yuri Buyda, Lyudmilla Ulitskaya gibi çağdaş Sovyet ve Rus yazarlarından yaptığı çevirilerle de tanınmaktadır.

Fuji - Yama

Cengiz Aytmatov & Kaltay Muhammedcanov
Özgün Adı | Voshojdeniye na fudziyamı (1973)
Türkçeleştiren | Mehmet Özgöl

Nora Kitap | 42 | Edebiyat
Yayına Hazırlayan | Ahmet Öz
Kapak Tasarımı | LomCreative
Dizgi | Nora Kitap

Baskı | Kasım 2020

ISBN | 978-975-2473-11-9

Copyright © E. C. Aytmatov & Cemile Muhammedcanova, 2017
Copyright © Cengiz Aytmatov & Kaltay Muhammedcanov, 1973
Türkçe Yayın Hakkı © Nora Kitap, 2017
Türkçe Çeviri Hakkı © Mehmet Özgöl, 2017

Cengiz Aytmatov'un yayın hakları Telif Hakları ONK Ajans Ltd. Şti. aracılığıyla devralınmıştır.

Bu yapının çeviri yayım hakkı Mehmet Özgöl'ün temsilcisi
Telif Hakları ONK Ajans Ltd. Şti.'den devralınmıştır.

Nora Kitap, Kırmızı Tazı Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.'nin tescilli markasıdır.

NORA KİTAP

Gümüşsuyu Mah. Osmanlı Sok. Osmanlı İş Merkezi 18/9
Beyoğlu/İstanbul

Tel: 0212 222 10 66 - 243 30 73 Faks: 0212 222 46 16
Sertifika No: 32464 info@norakitap.com

Baskı ve Cilt:

Yıldız Mücellit Matb. ve Yay. San. Tic. A.Ş.
Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. Dalgıç Çarşısı Apt. No: 3/4
Zeytinburnu/İstanbul

Tel.: 0212 613 17 33 Faks.: 0212 501 31 17
Ücretsiz PDF Kitap Arşivi: <https://rantey.org>
Sertifika No: 46025

F U J İ – Y A M A

Cengiz Aytmatov & Kaltay Muhammedcanov

Çeviren: Mehmet Özgöl

KİŞİLER

DOSBERGEN MUSTAFAYEV: Devlet çiftliği tarım uzmanı.

ALMAGÜL: Dosbergen'in karısı, coğrafya öğretmeni.

MAMBET (MEHMET) ABAYEV: Tarih öğretmeni.

ANVAR: Mehmet'in karısı, doktor.

YUSUFBAY TATAYEV (YUSUF TATAYEVİÇ): Bilim doktoru.

İSABEK MERGENOV: Yazar, gazeteci.

GÜLCAN: İsabek'in karısı, aktris.

AYŞE APAY (AYŞE ABLA): Yaşlı bir öğretmen, eski bölge yatılı okul yönetmeni.

BİR ORMAN BÖLGE İŞÇİSİ

BİR SÜRÜCÜ

BİRİNCİ BÖLÜM

Uzarlarda gözüken karlı tepeler. Daha yakında yeşil bir dağ. Kayalık bir vadinin dibinde dere akar. Vadiden yeşil dağa tırmanan bir yol.

Cıvı cıvı bir yaz. Bir cumartesi. Gün sona ermek üzeredir.

Yeşil dağa pek az insanın geldiği anlaşılmaktadır. El değmemiş bir bitki örtüsü Dağ kimi yerde dik kimi yerde çalılarla, eğri çamlarla örtülü. Yamaçlarda kimsecikler gözükmey.

Fakat bugün canlı bir havası vardır buranın. Dosbergen'in daveti üzerine eski okul ve askerlik arkadaşları gelmiştir. Arkadaşlarının hâlâ 'Yusuflbay' diye çağırarak Yusuf Tatayeviç dışında hepsi de kır giysileri, dağ ayakkabıları giymiştir. Yusuf Tatayeviç ise, görevinin ciddi havasından kurtulamadığı için, ütülü bir takım giymiş, kravat takmıştır. Boynunda durmadan düğmesini çevirdiği transistörlü bir radyo bulunur.

Kadınlar görünürlerde yoktur. Daha sonra geleceklerdir. Bu arada erkekler çadır kurmaya çalışmaktadır.

MEHMET: (*Çadırın bir ucundan çeker*) Dosbergen, biraz sola çek. Yusufbay... Şey... Yusuf Tatayeviç, sen yerinden kıpırdama, öylece dur.

YUSUF TATAYEVİÇ: (*Kravatını düzeltir*) Tamam, kıpırdadığım filan yok. Yalnız, bana ya hep Yusufbay ya da Yusuf Tatayeviç deyin.

MEHMET: Bunun öyle kolay olduğunu mu sanıyorsun? Bir zamanlar Yusubay'dı adın, savaş boyunca Yusufbay kaldın, şimdi de öylesin benim için. Artık herkesin ağzında Yusuf Tatayeviç olunca bana da öyle demek düşünüyor.

YUSUF TATAYEVİÇ: Resmi adımın bu olduğunu mu söylemek istiyorsun?

MEHMET: (*Güler*) Yalnız resmi olsa gene iyi, bütün milletin ağzında böyle şimdi.

DOSBERGEN: Bırakın gevezeliği, canım! (*Çadırın bir köşesinde duran İsabek'e*) Sen de doğru dürüst çek şunu. Baksana, eğri tutuyorsun! Eski bir gazeteciye yakışır mı bu yaptığın?

İSABEK: Kusura bakma, dostum. Tanrı sizi düz bakmaktan yoksun kılmışsa suç benim mi? Eğri tutan ben değilim, sensin.

MEHMET: Düzgün bakış konusunda seninle kimse yarışa giremez.

YUSUF TATAYEVİÇ: İp kısa geldi. Kazığa yetişmez. Ne yapacağız?

DOSBERGEN: Bilim doktorumuzun kravatını ekleriz.

YUSUF TATAYEVİÇ: Eh, siz de artık fazla oldunuz.

MEHMET: İpi çekiştirip durma, Yusufbay. Yusuf Tatayeviç! Önemli olan kazıkların sağlam çakılması. Bağlanacak bir şey buluruz nasıl olsa. Şimdi herkes kazık çakacağı yeri seçip çakmaya başlasın.

İSABEK: İyi. Başlayalım öyleyse.

(Herkes işe koyulur. Çekiç elden ele dolaşır, kazıklar çakılır. Çadır gerilir, iş biter)

MEHMET: Bu işi becerdik galiba.

YUSUF TATAYEVİÇ: *(Oflayıp puflar)* Çadır kurmanın bu denli zor olduğunu hiç düşünmemiştim doğrusu.

DOSBERGEN: Dört kişiydik de kıvrılabildik bu işi. Dedelerimiz nasıl ederlerdi, bilmem. Anımsıyorum da, anneciğim çocukların yardımıyla tek başına kurar, toplardı obayı. Oba, çadırın yanında koca bir ev demektir.

MEHMET: *(Çadırı gözden geçirir)* Eh, eksiksiz görünüyor.

İSABEK: Daha da önemlisi, bilim doktorunun kravatını kullanmadan yaptık işimizi.

YUSUF TATAYEVİÇ: Öyle, öyle... *(Çevresine bakınır)* Aman Tanrım, şuna bakın, bu ne güzellik! Bunca çaba boşa gitmedi. Bulduğumuz şu yüksekliğe bakın. Sanki uçak-taymışız gibi görünüyor her yer.

İSABEK: Doğru söylüyorsun. Çevrede en yüksek nokta burası. Nasıl olmuş da önceden fark etmemişiz! Masalda gibiyim vallahi!

MEHMET: Önceden fark etmediğimiz daha nice güzellikler vardır, kimbilir...

DOSBERGEN: Öyle, o zaman bugünkü ulaşım olanakları yoktu. Kentten buraya yaya olarak bir günde ulaşamazdınız. Şimdi otomobille bir saatte geliyorsunuz. Yirminci yüzyıl...

YUSUF TATAYEViÇ: Güzel bir çağda yaşadığımızı unutmayın, arkadaşlar. Hey, Dosbergen, şu aşağıda, düzlükte gözüken köy neresidir?

DOSBERGEN: Bizim devlet çiftliği. Gelirken içinden geçtik ya!

YUSUF TATAYEViÇ: Yaa, öyle mi! Acaba oradaki insanlar bizi görüyor mu dersiniz?

DOSBERGEN: Bu konuda senin düşüncen nedir, İsabek? Yaradılıştan keskindir gözün.

(İsabek koltukları kabarak gülümser)

MEHMET: *(Yusuf Tatayeviç'e)* İsabek'le ikinizin basit köylülerin gözüne çarpacağınızı pek sanmam.

İSABEK: Mehmet, bize sataşmadan rahat edemezsin zaten.

DOSBERGEN: Yerden göğe kadar hakkı var adamın. Ben diretmesem şu dağı onurlandırmaya ikinizin de niyeti yoktu.

YUSUF TATAYEViÇ: İşlerimiz engel oluyordu. Fırsat bulsak dostlar arasında hoş vakit geçirmek istemez miyiz?

İSABEK: Kentlilerin durumunu düşünün biraz. Dosbergen, sen tarım uzmanısın; Mehmet, sen de köy çocuklarını eğitiyorsun. Köyde bir sürü boş zamanınız olduğu için

imreniyorum size. Oysa bizim başımızı kaşıyacak vaktimiz yoktur.

MEHMET: Doğru, art arda öyle çok yazı yazıyorsun ki bizler burada okumaya yetişemiyoruz.

YUSUF TATAYEVİÇ: Ne yaparsın, herkesin becerdiği bir iş vardır.

İSABEK: Akıllıca bir söz. Ben de aynı kanıdayım.

MEHMET: Eh, bu işten siz kazançlı çıktınız, gazeteci yoldaş.

YUSUF TATAYEVİÇ: Ülkemizin ileri gelen bir yazarını gazeteci olarak adlandırmak ne derece doğru, bilmem. ‘Halklararası gazeteci’ deseydin, gene neyse. Çünkü halklararası gazeteciliğin Moskova’da büyük değeri vardır. Hele bizim burada parmakla gösterilir böyleleri. Onlar da...

DOSBERGEN: *(Konuşmayı keser)* Aman, nereden açtım ağzımı! Ben kötü bir şey söylemedim ki, ‘gazeteci’ dedim. Bilgisizliğimden ötürü rütbesini biraz indirmişsem ne çıkar bundan?

İSABEK: Fazla uzattınız, baylar! Bütün bunlar senin başının altından çıkıyor, Mehmet. Eskiçağ, ortaçağ tarihleri yetmiyormuş gibi şimdi de elini edebiyata uzatıyorsun.

MEHMET: *(Güler)* Ne yapalım, senden öğrendik.

YUSUF TATAYEVİÇ: *(Radyonun düğmesini çevirir)* Şimdi onu bunu bırakın da başkalarının söylediklerine kulak verelim.

ÖTEKİ BÖLGELERDE HAVA PARÇALI BULUTLU,
YER YER YAĞMUR BEKLENİYOR.

İSABEK: Tam da sırasıydı.

(Herkes havaya bakar)

DOSBERGEN: Korkulacak bir şey yok. Çadır ne güne duruyor? Hem bu hava tahminleri çoğun yanlış çıkar.

İSABEK: Bana sorarsanız gece iyi bir yağmur yağsın isterim. Çadırda ya da obada uyurken tepenize damlaların düşmesi ne güzeldir! Her şeyi unuttur, düşlere dalarsınız.

MEHMET: Anımsıyor musun, İsabek?

Güpegündüz bir yağmur boşanır,
Obamızı kırbaçlar durmadan,
Ortalığı ıslak yün kokusu kaplar,
Ocakta kuru otlar çıtırdar.
Bir zamanlar obada, dizinin dibinde
Ne huzurlu günler geçirmişim!
Anneciğim, baba ocağına, yanına
Bir daha dönebilecek miyim?
Yağmur yağarken, gök gürlerken
Masallarını dinleyebilecek miyim?

İSABEK: ...Artık obalar kalmadı,
Sen de göçtün bu dünyadan,
Yağmur gene eskisi gibi
Gürüldeyip duruyor dağlarda.

*(Herkes susar.
Derin sessizliği İsabek bozar)*

Aradan kaç yıl geçti? Yirmi beş mi? Daha mı çok? Acıyorum geçen yıllara...

MEHMET: Öyle ya, çok oldu. Unuttun mu, okulumuzun edebiyatçılarının karşısında bu şiiri yere batıran sendin. Daha o zaman öyle laflar ederdin ki korkudan ödümüz patlardı. Neydi bakayım: ‘Yere batası eski derebeylik konutlarının ül-keleştirilmesidir bu şiirin özü...’ gibi laflar.

(Herkes güler)

İSABEK: Çocukluk işte... Sonra şansımıza ne yıllar düştü! Yıkıntılardan çıktık hepimiz. Sabur’la dostluğumuzu anım-sa. Aramızdan su sızmazdı. Her zaman söylerim, en yete-neklimiz oydu.

YUSUF TATAYEVİÇ: Bazen düşünüyorum da, yazgıya inanmak gerekiyor. Onun başına böyle şeyler geleceğini bilebilir miydik? Hoş, her sonucun bir nedeni vardır ya...

DOSBERGEN: Ne olur, bu bilgece konuşmaları bugünlük bırakalım. Kadınlarımızı karşılamak için öyle bir yol düşün-nelim ki Fuji-Yama’ya geldiğimize değsin.

İSABEK: Almagül mü koydu Fuji-Yama adını?

DOSBERGEN: Ondan başka kim koyabilir?

İSABEK: Aferin! İnsanın karısının coğrafyacı olması güzel şey.

DOSBERGEN: Ben öyle düşünmüyorum. Burada her te-peye bir ad koymuş. Topografya uzmanı sanki. Çocukları gezilere götüre götüre canlarını çıkarıyor. ‘Fuji-Yama’ sözcüğünü işittiğimde önce dilim dönmedi, maskarası oldum evdekilerin. ‘Nereden buldun bunu, kendi dilimizde başka bir ad koyamadın mı?’ diye sordum. ‘Hayır, bu sözcüğün ayrı bir anlamı var. Fuji-Yama ‘Kutsal Dağ’ demek,’ dedi.

YUSUF TATAYEVİÇ: Geçen yıl Japonya'ya gittiğimde öğrendim ben de. Hatta Fuji-Yama'yı uzaktan bile gördüm.

İSABEK: Yanılmıyorsam, inançlı her Budist, ömründe en azından bir kez Fuji-Yama'ya çıkar, yaşantısı konusunda Tanrı'ya içini dökermiş. Bugünün diliyle Tanrı'ya hesap verirmiş, anlayacağınız.

DOSBERGEN: Dindarlık! Tanrı'ya inananlar neler uydururlar, bilmem ki!

MEHMET: Sorun dindarlıkta değil. Dinin ilgisi yok bununla. İnsanoğlu ömründe bir kerecik olsun vicdanıyla başbaşa kalmak, yaşamın hayhuyundan uzak durmak istiyor, o kadar.

İSABEK: İnsanlar Fuji-Yama'ya kendi kendileriyle konuşmak için çıkmıyorlar herhalde. Tanrı'ya saygı sunmak olmalı amaçları. Tanrı'nın katı yüksektir; insanlar karınca gibi, solucan gibi tırmanırlar oraya. Zavallılar, mutsuzlar günahlarının bağışlanmasını diliyorlar, ayaklanıyorlar böylece. İnsan canlılığının gizi buradadır işte!

MEHMET: Biliyor musun, senin Tanrı düşüncen ortaçağ köylüsününkiyle tıpatıp aynı. Tanrı yukarıda, insan aşağıdaymış. Ne dersiniz, Tanrı insanın kendisiyle, kendi vicdanıyla söyleşmesinin bir biçimi olamaz mı? Belki de insan canlılığının gizi, onun kendini her zaman bağışlamasında yatmaktadır.

İSABEK: Yok canım, ülkücülerin ileri sürdüklerine göre...

YUSUF TATAYEVİÇ: Bırakın şimdi bu tuhaf konuşmaları. Tartışmanıza bakılırsa hepimizin Tanrı'ya inanması gerekiyor, oysa inanan yok aramızda.

DOSBERGEN: Bir dakika, beyler! Anımsarsanız savaşa gittiğimizde Tanrı'dan ilk söz eden Sabur oldu. Visla'dan geçerken okuduğu şiiri unuttunuz mu? Oysa okulda hep birlikte yürürken söylediğimiz bir şiir vardı. Nasıldı?

‘Bekle Tanrı, bekle Tanrı,
Yüzüne tüküreceğim!’

Sonrasını bilmiyorum. ‘Yüzeceğim derini...’ filan mıydı, neydi?

MEHMET: Çocukluk zırvaları...

İSABEK: Yok canım! Hâlâ hayatta olan, yaşlı, tanınmış bir ozanın şiiriydi bu.

DOSBERGEN: Benim demek istediğim o değil. Visla'da Sabur'un okuduğu şiirden söz ediyorum. Şiirin tümünü işitmedim ama Tanrı konusunda güzel şeyler yakalamış. Şiir ezberinde mi, Mehmet?

MEHMET: Tam olarak bilemeyeceğim. Yalnız, anlamı aşağı yukarı şöyleydi: ‘Tanrı, bütün insanların inandığı, bütün dünyanın bel bağladığı vicdanıdır insanoğlunun...’

İSABEK: Ben bir yerlere yazmıştım bu şiiri. Fakat konuyu fazla kurcalamanın gereği yok. Kendini harcamış, yetenekli bir ozandı Sabur.

(Düşünceler içinde susar)

YUSUF TATAYEVİÇ: *(Ona hiç yakışmayan bir yumuşaklıkla, alçak sesle)* Ben en çok aşk şiirlerini, şarkılarını be-

ğenirdim onun. *(Bir süre sessizlikten sonra aklı başına gelmişçesine, sertçe)* Bütün suç kendinde...

(Ağır bir sessizlik çöker. Derken kadınların sesi duyulmaya başlar aşağıdan)

DOSBERGEN: *(Canlanır)* Bizim hanımlar bunlar. Geldiler demek! Gidip karşılayalım, hadi! *(Hepsi seslerin geldiği yöne doğru yürür)* Bakın, onlar!

(Almagül'ün, Anvar'ın, Gülcan'ın ellerinde yiyecek torbaları, bir sürü öteberi vardır. Sürücü ise bir semaver taşımaktadır. Erkekler yardıma koşarlar)

GÜLCAN: *(İşveli fakat açık bir sitemle)* Sizi vicdansızlar sizi! Niye gelip aşağıda karşılamadınız?

İSABEK: Özür dilerim, şekerim, çadır kurmakla oyalandık da... Eh, Fuji-Yama'ya hoşgeldiniz, hanımlar! Kral çadırına buyurun.

DOSBERGEN: *(Sürücüyü yana doğru götürür, elinden semaveri alır)* Sen hemen git. Ayşe Apay bize gelecekti. Onu evden alır, buraya getirirsin. Ondan sonra serbestsin. Biz geceyi burada geçireceğiz. Belki yarın gündüz de kalırız. Anladın mı? *(Sürücü başını sallar. Uzaklaşır. Dosbergen semaveri elinden bırakmaksızın askerce ayaklarını birbirine vurur, kadınlara çadırı gösterir)*. İşte saygıdeğer hanımlar! Verdiğiniz görevi tam zamanında yerine getirdiğimizi bildirmekten onur duyarım. Çadırınız hazırdır. Kocalarınız yanınızda, bir cennet bahçesi bekliyor sizi.

YUSUF TATAYEVİÇ: Vay, vay, vay! Senin böyle ağızlar yapabileceğini bilmezdim doğrusu.

ANVAR: Altı üstü bir çadır, bunca gevezeliğe değer mi? Bizim için daha büyük bir şey yapsaydınız, kimbilir nasıl övünürdünüz!

MEHMET: Fuji-Yama'da eleştiriden uzak durmak gerekiyor, bunu böyle bilesin, Anvar Hanım!

İSABEK: Anvar Hanım, merak etme, kocan bu konuda iki kişinin yaptığından fazlasını yapar.

GÜLCAN: (*Manzaraya hayran*) Şu güzelliğe bakın! Her yer ayaklarımızın altında.

Fuji-Yama başını göklere kaldırmış,
Gökyüzünün yüce katlarına çıkıyor.
Rahipler bu karlı doruklardan
Bize, yeryüzüne bakıyor.

Kimin şiiriydi bu?

ALMAGÜL: Bir Japon şiiri olsa gerek.

GÜLCAN: Haklısın, Almagül. Fuji-Yama'nın manzarası da bunun aynısı olmalı. Müthiş bir şey!

İSABEK: (*Güler*) Biliyor musun, insanlar Fuji-Yama'da ruhlarının bütün gizlerini açarlarmış. Bu yüzden Fuji-Yama demişler o dağa.

GÜLCAN: Tanrı önünde günah çıkarmaya hemen hazırım. Yalnız, önce erkeklerden başlamalıyız. Ne dersiniz, hanımlar!

ALMAGÜL: Kocalarımızın ne kırıta adamlar olduklarını bilmek isterdik doğrusu.

ANVAR: Şunun saflığına bak. Onların bize gizlerini açacaklarını mı sanıyorsunuz?

DOSBERGEN: Yargıya varmakta acele etme, Anvar Hanım. Orasını sonra anlarız. Önce Gülcan bize İsabek'le evlenene dek kaç delikanlının kendisine gönül verdiğini açıklasın.

GÜLCAN: Sorun değil. Bugün bile gönül verenlerin adlarını açıklayabilirim.

ALMAGÜL: Ha şöyle, Gülcan! Şunlara iyi bir ders ver!

İSABEK: Mehmet dersimizi vermişti ama biz daha zorlarına hazırız.

ANVAR: Eğer bir insanın işi gücü okulda sümüklü bebelere ders vermek olursa çileye çekilmiş dervişler gibi hep sağa sola öğütler yağdırır, başkalarına akıl verir. İnsanoğlunun düştüğü bu acıklı durumu anlayacağınızı sanırım.

YUSUF TATAYEVİÇ: Mehmet, kuzum, senin Anvar'a ne oldu bugün?

MEHMET: Yok bir şey. Uzun süre öğretmenlik yapmak başına vurmuş olmalı.

DOSBERGEN: *(Yüksek sesiyle dikkatleri üzerine çeker)* Dostlarım, Fuji-Yama'da ne Tanrı'dan ne de kulundan gizlim saklım olabilir. Benim bir felsefem var: İnsan bilincinin temeli yaşamdır. Onun için, gelin, önce Tanrı aşkıyla yiyip içelim. Ondan sonra derin konulardan söz ederiz. Hadi, şimdi kadınlar yemekleri hazırlasınlar, biz gidip dereye ellerimizi yıkayalım.

YUSUF TATAYEVİÇ: Hay, ağzını seveyim! Boşuna dememişler, ‘Doğanın kucığında temiz hava insanın iştahını açar,’ diye. Hadi, yürüyün!

(Erkekler uzaklaşırlar)

GÜLCAN: *(Arkalarından alayla)* Of, Tanrım, bunca akli nereden toplamış bu erkekler!

ANVAR: Kadınların yanında horoz gibi çalım satmasalar olmaz. Gülcan, güzelim, sen o işi bırak da kabı kacağı sil, yeter. Ne de olsa ün yapmış bir aktrissin.

GÜLCAN: Aman, ne de ün yapmış! Hiçbir umudum gerçekleşmedi, hedeflerimin hiçbirine ulaşamadım. ‘Yaşam parmaklarımın arasından kayıyor...’ Kimindi bu sözler?

ALMAGÜL: Sana ne oluyor, kızım?

GÜLCAN: Bir şeyim yok.

ANVAR: Karı-koca biriniz yazar, biriniz aktris. Daha ne istersiniz?

GÜLCAN: Kocamın bununla ne ilgisi var? Sanat yaşamında herkes kendinden sorumludur.

ALMAGÜL: Bununla, sanatın dışındakilerin kendilerinden sorumlu olmadıklarını mı söylemek istiyorsun?

GÜLCAN: Öyle bir şey demek istemedim, Almagül. Çok üzgünüm. Kendi derdim bana yeter. Bir zamanlar Desdemona, Mary Stuart, Kleopatra rollerine çıkmayı düşlerdim. Onları oynasam geçen yıllarıma acımazdım herhalde. Çünkü trajedinin doruğuna onlarla çıkar insan. Yarınımı

görebilmem için geçmişe bakmam yetiyor. Ben trajedi oynamak, doruklara tırmanmak istiyorum; oysa vız geliyor tiyatrodakilere bunlar. Şimdilik çağdaş oyunlarla oyalanıyoruz. Çağdaş piyesler ne ki! Çocuk oyuncağı! Bir yandan yıllar geçiyor, işte otuz sekizime geldim. Durmadan sanata uzak rollere çıkıyorum. Kimsenin umursadığı yok. İyi bir iş yaptıklarını sanıyorlar. Bunun ne demek olduğunu anlıyor musun? Düşündükçe uykularım kaçıyor.

ALMAGÜL: Bana kalırsa fazla abartıyorsun. Sen ne dersende, herkes seni seviyor, hakkında yazılar yazılıyor, ülkemizin değerli bir sanatçısısın. Canının bir şeylere sıkıldığını kabul ediyorum, fakat içinden çıkılmayacak bir durum mu var ortada?

GÜLCAN: Görüyor musun? Almagülcüğüm, o parlak zekânla sen bile anlamıyorsun beni. Yazıyorlarmış. Ne olmuş yazıyorlarsa? Hani nerede benim büyük rolüm? Tohumuz çiçekler gibi silinip gidecek miyim sahnelerden?

ANVAR: Yazgından yakınmak sana mı kaldı? Ya sen benim yerimde olsan da bölge doktoru olarak her gün ‘Ağzını aç,’ ‘Dilini göster,’ ‘Soluğunu tut,’ demek zorunda kalsan... Üstelik kocan kasaba öğretmenliğinde ömür çürütse ne derdin acaba?

GÜLCAN: İki gözüm, Anvarcığım, sen başka şey söylüyorsun, öyle değil mi? İşte ben de asıl mesleğimle uğraşmak istiyorum. Yaşamın anlamı olan umutlardan söz ediyorum.

ANVAR: ‘Umutlar, umutlar, nerede kaldı tadınız?’

(Erkekler geri döner)

ALMAGÜL: (*İsabe*’e) Dinle beni, yazar yoldaş, nasıl olur da karının üzüntülerine boşverirsin? Gülcan’ın düşlerine uygun eseri ne zaman yazacaksın?

İSABEK: Ben ermiş miyim ki onun ne düşlediğini bileyim? Bütün yazdıklarım onun için.

GÜLCAN: Senin yazdıklarım...

İSABEK: Hadi, bitir sözünü. Yahut ben söyleyeyim: Benim yazdıklarım zamanın gerekleridir, değil mi?

GÜLCAN: Neyin gerekleri olursa olsun, gazete yazarlığından ileri gidemezsin sen.

İSABEK: Evet, klasik değilim. Gülcan’ın gözünde kimse klasik değildir.

YUSUF TATAYEViÇ: Hangisine inanalım? Karına mı, yoksa eleştirmenlere mi?

GÜLCAN: Her şeyden önce kendinize inanın.

MEHMET: (*Coşar*) Gülcan Hanım! İnsaf et biraz!

İSABEK: Hadi, hadi gizleme. Çok hoşunuza gitti, değil mi?

DOSBERGEN: Dostlarım, dostlarım! Kavga çıkarmadan sofraya buyurun. Herkes yerini alsın.

İSABEK: (*Rahatlar*) Yapılacak en doğru iş bu.

(*Bir kecenin üstüne serilen sofra örtüsünün çevresine otururlar*)

ALMAGÜL: Kusura bakmayın. Artık evde değiliz. Ancak semaveri kapıp gelebildim.

GÜLCAN: Utanmadan nasıl söylüyorsun bunları?

ALMAGÜL: Çevredeki şu güzelliğin bir eşi daha bulunur mu, bilmem.

İSABEK: Bütünüyle sana katılıyorum, Almagül! Bugün güzelliklerin doruğunda yaşıyoruz. Köye gelip de dört duvar arasına kapansak acırdım doğrusu.

DOSBERGEN: Haklısın, dostum, Şimdi de mutluluğumuzun tamamlanması için şölenimize bir başkan seçelim. Doğu'da kadının özgürlüğünü bir kez daha pekiştirmek amacıyla Gülcan'ın başkanlığını öneriyorum. Gülcan Hanımın bir itirazı yoksa tabii.

GÜLCAN: Burada ev sahibesi Almagül olduğuna göre önce onun ne söyleyeceğini dinleyin.

ALMAGÜL: Hayır, hayır. Başkanlık sana daha çok yakışır.

YUSUF TATAYEVİÇ: Şölen başkanı olmanın büyük sorumlulukları vardır.

GÜLCAN: Kim istiyorsa yapsın öyleyse.

YUSUF TATAYEVİÇ: Yok, yok. Sesimi kesiyorum. Sen yönet şöleni. İstedğin gibi yönet.

GÜLCAN: Madem öyle, bu rolü bir deneyelim.

İSABEK: Belki düşlerindeki rolü bulursun.

GÜLCAN: (*Alayla*) İki gözüm, kocacığım, sen ne dersende, dâhiliğini kabul edemeyeceğim.

İSABEK: Yeter ki halk kabul etsin. Ben ona da razıyım.

GÜLCAN: Dünyada aptal bolluğundan çok ne var?

İSABEK: Boşuna uğraşma, kimsenin aklını çelemezsin.

DOSBERGEN: Dikkat, arkadaşlar. Şölen başkanımızın görevi başlıyor.

GÜLCAN: Nereden başlayacaktık? Önce kadehleri doldurun.

(Herkes kadehini doldurur, yiyeceklerden alır)

“Bana sek ver...”

“Bak, ne güzel şey!”

“Lezzetliymiş.”

“Şarap mı votka mı?”

(Aşağıdan bir otomobil kornası duyulur)

DOSBERGEN: Bu da kim oluyor? Bizi rahatsız etmemelerini söylemiştim. Bir kuş dahi uçurmayacaklardı.

İSABEK: Yoksa dağ da mı senin buyruğun altında, Dosbergen?

DOSBERGEN: *(Şakayla)* Toprak devletin ama dağ benim, daha doğrusu karımıdır. Coğrafyacı olarak burayı o keşfetti çünkü. Fakat kim olabilir bu? Ne ararlar buralarda? *(Kalkar, sesin geldiği yöne doğru el sallar, bağırır)* Hey! Ne istiyorsunuz? Buradan geçmek yasak, bilmiyor musunuz? *(Saçları kırlaşmış yaşlı bir kadınla sürücü gelir yanlarına. Ayşe Apay'dır bu)* bağışlayın bizi, Ayşe Apay. Tanıyamadım sizi. Çocuklar, bakın, kim geldi!

(Kalkarlar. Ayşe Apay'ı karşılarlar)

AYŞE APAY: *(Güçlükle soluk almaktadır)* Merhaba  ocuklar! Of, nefesim darald . Artık yaşımlz geçmiş. Üstelik yanlış yere geldim diye  d m patladı.

DOSBERGEN: Dikkatsizliğimi bağışlayın, Ayşe Apay. *(Sürücüye)* Teşekk rl r.

(Sürücü gider)

 SABEK: Ne iyi ettiniz de geldiniz, Ayşe Apay!

AYŞE APAY: Sizler için dünyanın ta öbür ucundan olsa gelirim, sevgili çocuklar.  oktandır bir araya gelip görüşemedik. Kaç yıl geçti aradan...  ağırırslınız da gelmez olur muyum?

YUSUF TATAYEV  : Buyurun, Ayşe Apay, baş köşeyi size ayırdık. Görüştüğümüz için sevinçliyim.

AYŞE APAY: Teşekkür ederim, Yusufbay. Sen hiç değişmemişsin.

 SABEK: Tanıştırayım, Ayşe Apay. Bu güzel kadın gelininiz Gülcan'dır. Ötekileri tanıyorsunuz zaten.

AYŞE APAY: Mutluluklar dilerim, Gülcan, kızım. Gerçi daha önce tanışmadık ama sizi tanırım ben. Zaten kim sizi tanımaz ki! Televizyonda sık sık görüyoruz sizi.

GÜLCAN: Ben de sizin hakkınızda çok şeyler işittim. Geldiğiniz için teşekkür ederiz.

AYŞE APAY: Almagül telefon açıp hepinizin burada toplanacağını söyleyince nasıl sevindim anlatamam.

DOSBERGEN: Onu da ben akıl ettim.

AYŞE APAY: Bundan kuşum yok, sevgili Dosbergen. Üstelik bir de araba göndermişsin. Köye otobüsle gelir gelmez buldu beni. Kirlara gezmeye gelen ne çok insan var! Tıklım tıklım doluydu otobüs. Çok şükür, kavuştum sizlere!

MEHMET: Eh, şimdi neşemiz yerine geldi!

YUSUF TATAYEVİÇ: Sayın başkan, söz istiyorum.

GÜLCAN: Söz yoldaş Tatayev'indir.

İSABEK: (*Alçak sesle*) Görevini, unvanını da söyle.

GÜLCAN: Sahi mi? Söz enstitü başkanı, bilim doktoru... (*İsabek'e, yavaşça*) Ne bilimleri doktoruydu?

İSABEK: (*Yavaş sesle*) Tarih bilimleri. Hatırda tutması o denli zor mu?

GÜLCAN: Ne bileyim ben! Şimdi yeryüzünde öyle çok bilim dalı ve bilgin var ki!

DOSBERGEN: Ama Yusufbay onlardan değil. Bilimler akademisine üyeliği söz konusu.

YUSUF TATAYEVİÇ: Bırakın canım bütün bunları! Ayşe Apay'ın yanında Yusufbay'dan başkası değilim ben. Yusufbay deyin, yeter.

MEHMET: Seni anlayana aşkolsun. Bir öylesin bir böyle.

YUSUF TATAYEVİÇ: Neyse, tamam. Söylemek istediğim şu ki... Bugünkü buluşmamız bizler için bir bayramdır, yoldaşlar! Büyük zaferin yirminci yıldönümünde sizleri toplamıştım, o gün ilk kez görüşmüştük. Yalnız, Ayşe Apay, o zaman aramızda görememiştik sizi; bir yerlere gitmişsiniz. Şimdiyse Dosbergen ile Almagül'ün ev sahipliği vesilesiyle okul yıllarında bizler için yaptığınız iyi şeylerden dolayı

size şükranlarımı bildirmek isterim. Siz ülkemizin değerli bir öğretmenisiniz, bizler de önemli görevlere geldik.

DOSBERGEN: Görevlerimizden kime ne, canım? Başka şeylerden söz et şimdi.

YUSUF TATAYEVİÇ: Dosbergen, bilim kurulunda olsak kapı dışarı ederdim seni.

(Gülerler)

MEHMET: İyi ki bilim kurulunda değil, Fuji-Yama'dayız. Kusura bakma ama, Yusufbay, seni dinlerken aklıma geldi. Lise ikinci sınıftaydık. Ayşe Apay tutmuş, tarih öğretmenimiz Erdey Hasanoviç'le evlenivermişti. Nasıl kıskanmıştık sevgili öğretmenimizi, değil mi? Ben kocasının derslerine çalışmayı bırakmıştım hemen, ama daha sonra paparayı yiyince aklım başıma geldi. Öğretmenimizin bir erkeği sevebileceğini düşünemediğimiz için, Ayşe Apay'ın davranışını bize ihanet saymıştık.

GÜLCAN: Kocanız hayatta mı, Ayşe Apay?

AYŞE APAY: Hayır, Stalingrad çarpışmalarında öldü.

YUSUF TATAYEVİÇ: Ah, o ne olağanüstü bir insandı!

AYŞE APAY: Hepsi şimdi geçmişte kaldı. Öğrencilerinin surat asması karşısında kocam gerçekten çok üzülmüştü. 'Onlara söyle de bana diklenmesinler. Seni ellerinden almış değilim,' demişti bir gün.

İSABEK: Ayşe Apay'ı boşuna kıskandığımızı sanmayın. Nice yiğitlerin gönlünü çalmıştır o!

MEHMET: Eskilerin bir sözü vardır: Tilkinin kızılıyla kızın güzeli beladan kurtulamazmış.

YUSUF TATAYEVİÇ: İşte, sevgili Ayşe Ablamız, taşıdığınız anne yüreği onuruna, sağlığınıza içelim!

AYŞE APAY: Sağolun, aslanlarım.

İSABEK: Oğlunuzu görmüştüm bir gün. Nasıl da gelişmiş, boy atmış. Az daha tanıyamayacaktım.

AYŞE APAY: Babasına benziyor mu?

İSABEK: Tıpkı o.

AYŞE APAY: Evlendi, Karaganda'da kalıyorlar şimdi. İki torunum var. Gelinim iyi, akıllı bir kadındır. 'Birkaç tane daha doğur, ben de yardım ederim, yetiştiririz,' dedim. Savaş yüzünden doğru dürüst çocuk mu doğurabildik! Kocam cepheye giderken tek çocuğumuz oluşundan dolayı çok üzgündü. 'Oğlumu gözün gibi koru. Koruyamazsan yaşam bağın kopar, dünya sana zindan olur,' demişti. Başka bir sözü de, 'Torunlarını gördüğün gün kendini mutlu say ve hiçbir şeye acıma,' oldu. Oğluna bırakacak başka bir şeyciği olmadığı için kitaplarını saklamamı sıkı sıkıya tembihlemişti. Dönemeyeceğini biliyordu sanki. *(Bu arada içkilerini sessizlik içinde içmektedirler)* Sevgi derseniz, aşk derseniz, her şeyim oldu, hepsini tattım. Ne var ki kısa sürdü. Demek, yazgım böyleymiş. İşte şimdi gelinlerime, gençlere bakıyorum da yüreğim kıvançla doluyor. Boşuna yaşamamışım şu dünyada.

GÜLCAN: *(Kocasına)* Ah, siz yazarlar! Edebiyat alanında adınız duyulmuş, başka bir işe yaramazsınız. Seylan, Nepal ya da Habeşistan'a yaptığınız bir yolculuk üstüne yazdığınız

nız gezi yazıları herhangi bir turist rehberinde kolaylıkla bulunabilir. Buna mı eser diyorsunuz?

İSABEK: Ne demek istiyorsun, Gülcan?

GÜLCAN: Hani nerede insanın yüreğini titreten romanlarınız? Fırtınanın altüst ettiği okyanuslara benzeyen yaşantımız nerede? ‘Biz Shakespeare değiliz,’ diyeceksiniz. Biliyorum bu boş savunmalarınızı. Yırtıcı hayvanların kuytu ormanlarda soluk alışlarını andıran, irkiltici sözleriniz nerede?

İSABEK: Sahnede değilsin, oyun oynama şimdi.

GÜLCAN: Sen de edebiyatla oynama. Ben ne oynayıp ne oynamayacağımı bilirim. Elime gerçek rolümü verin, sahnede ölmezsem insan değilim. Yaptığın iş uğruna yaşamını verebilir misin sen?

İSABEK: Böyle konuşma, Gülcan. Belki de ben yaşamımı senin uğruna vermişimdir.

ALMAGÜL: Gülcan, neden böyle şeyler söylüyorsun?

GÜLCAN: Şimdi sanattır konumuz. Sözlerimden başka bir anlam çıkarmayın lütfen.

MEHMET: Ben de Gülcan gibi düşünüyorum.

İSABEK: Yok canım. Eleştirmek kolay ama...

MEHMET: Sorun eleştiride değil şimdi. Yaşadığımız yılların bir neslin deneyi olarak önemli bir edebiyat konusu olabileceğine inanmamız gerekir. Biz nasıl yaşadık, bizden sonra aynı biçimde mi yaşayacaklar? İşte buna edebiyat, yalnız edebiyat yanıt verebilir.

ANVAR: Aman Tanrım! Gene ders vermeye, akıl öğretmeye kalkışıyor.

İSABEK: Edebiyat konusunda söylediğiniz iyi sözler için teşekkürler. Yalnız, edebiyatın o yükü kaldırabileceğini sanmıyorum. Öyle güçlü tarihsel olaylar vardır ki, bize hazırladığı yazgıdan kurtulamayız. Edebiyat ne yapsın buna, onun elinden ne gelir?

MEHMET: Artık genç değiliz, İsabek. Elinden hiçbir şey gelmeyen bir edebiyatla geleceğe açılmak istemezdim doğrusu. Söz gelişi Ayşe Apay'ın bir gün unutulmasına ya da cafcacı bir tablo halini almasına gönlüm razı olmuyor. Yeni kuşaklar bir şeyin değerini bilmekle kalmazlar, onu kınayabilirler de.

GÜLCAN: Gördünüz mü, erkek konuşması dediğin böyle olur! Fuji-Yama'ya çıkmışken, Tanrı önünde vicdanımıza karşı dürüst olalım, gerçekleri söyleyelim. Ayşe Apay bundan hoşlanacaktır. Senden başlıyoruz, Yusuf Tatayeviç.

YUSUF TATAYEVİÇ: Bana Yusufbay demenizi rica etmiştim.

GÜLCAN: Bağışla, senden başlıyoruz, Yusufbay. Aramızda görevi en yüksek olan sensin.

YUSUF TATAYEVİÇ: Sorun o değil. Ben verdiğim sözü tuttum. O nedenle...

ALMAGÜL: O hesap tamam. Şimdi sonrasını dinleyelim. Ayşe Apay beğenecek mi, bakalım?

YUSUF TATAYEVİÇ: Anlatayım öyleyse... İşte, Ayşe Apay, siz bizi cepheye yolcu ettikten sonra aradan uzun yıllar, neredeyse bir ömür geçti. Topçu okulundaki kursun bitiminde savaşa katıldık, sonra döndük geldik.

ANVAR: Yuvarlak laflar kullanma. Bak, Yusufbay, söz alan herkes kendisinin yaptığı her işi anlatacak, tamam mı?

AYŞE APAY: Bakın, bu hoşuma gitti. Sevinçlerinizi, yaşadığınızı öğrenmek istiyorum.

YUSUF TATAYEVİÇ: *(Kravatını düzeltir)* Demek ki kendimden söz edeceğim.

MEHMET: Güçlük mü çekiyorsun yoksa?

YUSUF TATAYEVİÇ: Hayır, fakat anladığıma göre sözü önce şölen başkanı alacak. Bize bir ses ayarı gerekli.

İSABEK: Durun, önce ben konuşacağım.

*(Hep bir ağızdan tempo tutarlar:
'Şö-len başkanı! Şö-len başkanı!')*

GÜLCAN: Yaa, demek öyle! Pilavdan dönenin kaşığı kırılı-
sın. Söze ilk ben başlıyorum. *(Ayşe Apay'a döner)* Siz de
böylece gelinlerinizi yakından tanımış olursunuz.

AYŞE APAY: Hadi konuş, sevgili kızım.

GÜLCAN: Evet, ben bir aktrisim. Şimdi herkes tanır beni.
Oysa savaş yıllarında, 1944'te, bir dikiş atölyesinde çalışan
ufacık bir kızdım. Ve ilk hırsızlığımı orada yaptım.

İSABEK: *(Öfkelenir)* Neler zırvalıyor bu kadın! Anlatacak
başka bir şey bulamadın mı?

GÜLCAN: Bana engel olma, ayrıca benim yüzümden utanç
duymana gerek yok. Gerçeği söylemekten daha büyük bir
erdem var mı? Sahnedeki rolümün tavşanın suyunun suyu
olduğunu söylediğin zaman susuyorum, çünkü sen kendin
gerçeğin suyunun suyunu yazıyorsun. Uyduruk rollere çık-
tığım doğrudur. Öyleyse şimdi gerçekleri söyleyeceğim,
buna da hakkım var.

AYŞE APAY: Utanma, kızım, yabancı yok aramızda.

GÜLCAN: Bu hırsızlığı keyfim için yapmadım. Annem hastaydı, kardeşlerim ise küçüktü daha. Bir gün cephedeki babamın ölüm haberini aldık. Konu komşu baş sağlığına gelmeye başladılar. Ata geleneğine uygun olarak ölenleri hiç olmazsa bir kase çorbayla anmak gerekiyor. Oysa annem ayakta duracak halde değildi. Bunun üzerine atölyeden üzerime iki asker gömleği giyip onları pazarda sattım. Bunların parasıyla biraz ekmek, patates, biraz da un geçti elimize. Komşularımızı çağırıp babamı anma yemeği verebildik. Şimdi düşünüyorum da, çok utanılacak, kötü bir iş yapmışım. Eğer Fuji-Yama'da bir hak tanrısı varsa günahlarımı bağışlasın.

İSABEK: (*Çileden çıkar*) Hadi söyle, söyle! Daha hangi günahların varsa hepsini söyle!

GÜLCAN: Sırası geldikçe söyleyeceğim. Sonra atölyenin müsamere topluluğuna katıldım, savaştan sonra da tiyatro okuluna gittim. İşte bu adama orada rastladım.

İSABEK: Sen kendine bak! Başka bir kadın olsa böyle bir 'adam' için yatar kalkar dua ederdi.

GÜLCAN: Oysa ben kılımı kıpırdatmadım onun için.

DOSBERGEN: Dostlarım! Dostlarım! Yanınızda başkalarının da bulunduğunu unutmuşa benziyorsunuz.

GÜLCAN: Kusura bakma, Dosbergen, artık geriye dönemem. Deli toyluk yıllarıymış o yıllar. Sözün kısası evlendim onunla. Fakülteyi bitirip gazeteye girdi, ben de tiyatroya başladım. İşte o sırada ikinci hırsızlığımı yaptım. Öyle büyük bir günah işledim ki, ne kendimi bağışlayabiliyor ne de Tanrı'dan bağış dileyebiliyorum. Bizimkisi genç oldu-

ğumuzu, kendimiz için yaşamamız gerektiğini, eksikimizi tamamlayacak fırsatı bol bol bulabileceğimizi söyleyerek kandırdı beni. Ben de aptal gibi inandım ona. İşte o uğursuz gün, yavrumu çaldım kendimden.

İSABEK: Görüyorum, iyice sarhoş oldun.

GÜLCAN: Evet, kanımı yakan içimdeki zehirden sarhoşum ben. Ayşe Apay, bir anne olarak, gerçek bir anne olarak siz söyleyin. Savaşta oğullarını yitirmiş bir anne rolüne çıkmaya hakkım var mı? Böyle bir anne benden daha mutludur, çünkü onun oğulları vardı da sonradan elinden gitti. Ya ben ne yaptım? Kendim çaldım onları. Hem de ne uğruna? Bağışlayın beni, ne olur, bağışlayın...

(Ağlayarak kaçır)

İSABEK: *(Allak bullak olmuş bir halde)* Özür dilerim. Karım bazen böyle sinir nöbetleri geçirir. Siz ona aldırmayın, eğlenmenize bakın. Ben şimdi gider, getiririm onu.

(Gider)

AYŞE APAY: *(Üzgün)* Tüh, tüh! Bütün suç bende. Aranıza karışmakla neşenizi kaçırdım.

MEHMET: O da ne demek? Siz canınızı sıkmayın, Ayşe Apay, bunda hiç suçunuz yok. Gülcan böyledir işte; acısı depreştikçe doğruyu söyler, doğruyu söyledikçe acıları depreşir.

AYŞE APAY: Anlaşıyor.

YUSUF TATAYEVİÇ: Boşuna dememişler, 'Herkesin bir derdi vardır,' diye. Çocuksuzluk zor ama şimdi çocuklu olmak da pek kolay değil.

DOSBERGEN: Haklısın, Yusufbay. Bugünün gençliğine akıl erdirene aşkolsun. Her şeyden anlarlar, bilmedikleri şey yoktur. İki çift laf söylemeyegör, ‘Akıl öğrettiğin yer!’ deyip işin içinden çıkıyorlar. Bizden bıktıkları belli.

ALMAGÜL: Nedenini düşündün mü hiç? Belki de ilginç gelmiyorsun çocuklarına. Onlardan alıp verebileceğin bir şeyin kalmamış. İlgilerini çekecek bilgi verebiliyor musun onlara?

DOSBERGEN: Yaa. Öyle mi? Korkarım yakında karı-koca arasındaki bilgi alışverişinden de dem vuracaksın.

ALMAGÜL: Böylesi karı-koca arasında daha da gerekli.

YUSUF TATAYEVİÇ: Bağışla beni, karı-koca arasındaki ilgiye sevgi derler.

ALMAGÜL: Sevgi ya da kocamın deyişiyle bilgi alışverişi.

DOSBERGEN: Tuhaf... Buna göre ikimizin durumu nedir acaba? Basit bir tarım uzmanı olarak senin bilgi dağarcığını zenginleştirebileceğimi hiç sanmıyorum.

ALMAGÜL: İleride görüşürüz bu konuyu, ben de basit bir öğretmenim.

DOSBERGEN: Çağımızın kadınlarını görüyor musunuz, Ayşe Apay? Bu anlamda derebeylik dönemi, zamanımızdan kat kat üstünmüş. Hiç olmazsa kocalara saygı, sevgi denen bir şey varmış.

ANVAR: Sus, Dosbergen, acındırma kendini. Hak ettiğiniz kadar sayarız biz sizleri.

MEHMET: Saygınızı ne derece hak ettiğimizi gösterecek bir şey var mı? Bir ölçek filan?

ANVAR: Var ya.

DOSBERGEN: Bilimsel devrim çağında koca olmak ne zormuş!

ALMAGÜL: Bu düşünceye ben de katılıyorum.

YUSUF TATAYEVİÇ: İnsanın kendisi olması ne demekmiş? Mehmet'le aranızdaki bilgece konuşmaları biz de anlayabilsek...

ALMAGÜL: Toplumun standartlaştığı bu dönemde kişilik sorunu diye bir şey var. Toplumbilimciler ne diye çırpınıp duruyor?

YUSUF TATAYEVİÇ: Varsa bundan bize ne? Bireysellikle uğraşmak kolay mı sanıyorsunuz? Zaten olayların akışını durduramazsınız. Tarihin nesnel gelişimi acımasızdır. Biz ne dersek diyelim, o bildiğini okur.

MEHMET: Yalnız, insanoğlunun da bu sırada hiç olmazsa kendisi için tarihsel bir süreç hazırlaması gerekir.

ANVAR: Senin de işin gücün tarihsel süreç aramak. Saçma! Tarih nasıl olsa bir yol tutturup gidecek, sen de kendi okulunda, kişisel ilgilerinle başbaşa kalacaksın.

DOSBERGEN: Ayşe Apay, yemin ederim, bunları Fuji-Yama'dan kovacağım. Siz buraya akıllılık taslayıp kafa şişirmeye mi geldiniz? Ayşe Apay ile bizi aptal yerine koyup zırvalarınızı dinletemezsiniz.

AYŞE APAY: Rahat bırak, Dosbergen. Konuşmaları bayağı ilgimi çekti.

DOSBERGEN: Hayır, böyle olmaz. Burada onlar konuk, ben ev sahibiyim. Konukların işi yiyip içmek, eğlenmektir. Oysa

bunlar ne yapıyor? İki kisi kavga çıkarıp kaçtı, kalanlar da bir toplumbilimdir tutturdular. Kimsenin bilgi dağarcığına katkısı olmayan ben zavallı tarım uzmanı ise tek başıma kaldım. Dayanamayacağım buna, gidip kaçanları getireceğim.

(Gider)

AYŞE APAY: Ah, çocuklarım, çocuklarım! Eskiden olduğunuz gibi olmayışınıza bir türlü alışamadım. Zamana nasıl yetişmeli, bilmem ki!

ANVAR: Bilim doktoru yoldaş, iki gözüm Yusufbay. Gidip şöyle başbaşa biraz konuşsak. Yanına varmak her zaman kolay olmuyor.

YUSUF TATAYEVİÇ: O da ne demek? İsteyen istediği zaman yanıma gelebilir. Hele senin için kapıda beklemeye hazırım. Hani, geldiğin mi var ki? Buyur, yürüyelim.

ANVAR: Mehmet! Moskova'dan dönünce, herkesin gözü önünde kocasıyla başbaşa kaldığımı anlatırsın Maksude'ye. (Mehmet gülerek başını sallar. Yusuf Tatayeviç ile Anvar yana çekilir) Bak, Yusufbay, kente atanmamız konusunda Mehmet'e yardım et biraz. Yıllar geçip gidiyor. Bazen televizyonda seni enstitü öğretim üyeleri kurulunun başında görünce içim cız ediyor. Yaşamımın boşa geçtiği sanısına kapılıyorum. Uzaktan, insanı kendine çeken bir görüntü bu. (Bir süre susarlar) O akşamı anımsıyor musun? Maksude'yle evlenmiştiniz artık; ben ise okulu yeni bitirmiş, gönderildiğim yere gidiyordum. Mehmet'e orada rastladım işte. Eğer o zaman bana deseydin ki... Fakat artık bunları anımsatmanın bir yararı yok.

YUSUF TATAYEVİÇ: *(Gösterişli bir hareketle)* Evet, Anvar. Çoktandır sayfaları dağılmış bir kitaba benziyoruz. Neden böyle oluyor? Yaşam bizim için yalnız pişmanlık kaynağı mıdır? Ne diyelim, yazgımız böyleymiş.

ANVAR: Karınla ikinizin bileceği iş. Yalnız, benim diyeceğim başka. Bir yolunu bulup Mehmet'in aklını çelsen de aptalca inadından vazgeçse. Böyle yetenekli bir insan...

YUSUF TATAYEVİÇ: Orası öyle. Onun yerinde bir başkası olsa çoktan akademiye yerleşmişti. Ancak bir şeyi anlamaman gerekiyor: Kocan geleceğe güvenmeyen bir adam. Arka çıkıp hiç olmazsa eğitim yönetmeni olarak kente aldırıldığını varsayalım. Orada ilerleyeceğini hiç sanmıyorum. Basit bir öğretmen olduğunu kendin de görüyorsun. O kendine güveni, başına buyrukluğu, her konuda kesin yargıları bulunuşu çekilecek gibi değil. Eski bir okul arkadaşı olarak ona anlayış gösteriyorum. Başka biri olsa yüzüne bile bakmazdı.

ANVAR: Ne yapsan değiştiremezsin onu. Talihsiz bir Don Kişot! Fakat benim derdim yalnız o değil. Sen anlarsın... Hiçbir şey gizlemeden anlatacağım sana. Ne olursa olsun benim yakınımısın. Bu bölgeden, bu okuldan gitmemiz şart. Mehmet'le Almagül arasında bir ilişki var gibime geliyor. Hissediyorum bunu.

(Ağlar)

YUSUF TATAYEVİÇ: Yok canım! Olmaz öyle şey. Senin gibi güzel bir kadına yapılacak iş mi? Nerden çıkarıyorsun bunu? Güzel bir kadınsın. Benim pek aklım yatmadı.

ANVAR: Bilmem. Almagül karı-koca arasında bilgi alışve-

rişi olması gerektiğini durup dururken söylemedi. Bu bizimkinin görüşüdür.

YUSUF TATAYEVİÇ: Dosbergen farkında mı işin?

ANVAR: Hayır, hiçbir şey sezdirmemeye çalışıyorlar. fakat ben gene de hissediyorum. Senden dileğim, bunu kimseye söylememen. Yalnız sana açıkladım gizimi. Aman, ağzını sıkı tut.

YUSUF TATAYEVİÇ: Korkma, gizin benimle birlikte gömülecektir. Sana erkek sözü veriyorum.

AYŞE APAY: *(Konuşmalarını keser)* İki gözüm, Yusufbay, karın Maksude'yi soracaktım. Neden gelmedi o?

YUSUF TATAYEVİÇ: Size söylemeyi unuttum, Ayşe Apay, karım şimdi Moskova'da. Gelininiz kimyagerdir, doktora çalışmalarıyla uğraşüyor. İki de çocuğumuz var. Oğlan üniversite üçte, kız ise lise birde. Mutlu bir yaşamım var sayılır.

AYŞE APAY: Söylediklerinle beni sevindirdin.

YUSUF TATAYEVİÇ: Şimdi başkentteki bir enstitünün başkanıyım. Sorumluluk gerektiren iyi bir görevim var. Ayrıca bilimler akademisinden çağrıldım, belki de görevimde yeni değişiklikler olacak. Bilim dünyasında geri kalmamak için doktora yaptım.

(Gülcan, İsabek, Dosbergen gelirler)

İSABEK: Bir bilge kişinin sözü vardır, 'Aile kavgaları aşkı tazeler,' diye. Gerçekten öyle. Bizi bağışlamanızı dilerim.

GÜLCAN: *(Canlı, yapmacıksız)* Siz bize aldırmayın. Böyle aşk tazelenmesi pek sık olur bizim ailede.

ANVAR: Bırak şimdi bu konuşmaları. O konuyu çoktan unuttuk.

GÜLCAN: Öyleyse Fuji-Yama'daki itiraflarımızı sürdürelim. Şimdi sıra kimde?

YUSUF TATAYEVİÇ: Zamanımızı eğlenerek geçirsek daha iyi olmaz mı? Bırakalım bu tatsız oyunu.

GÜLCAN: Yaa, demek öyle! Ben bütün saklımı gizlimi açayım, sıra size gelince vicdanınız tertemizmiş gibi elinizi yıkayıp oturun. Yok, olmaz öyle şey. Bir kere ben oyun oynamadım. İkincisi, verilen sözden kimse dönemez. Şimdi sıra sizde, yoldaş Yusufbay, yani Yusuf Tatayeviç Tatayev. Sizi dinliyoruz.

YUSUF TATAYEVİÇ: Sorguya mı çekiliyoruz?

GÜLCAN: Bekliyoruz, haydi! *(Yavaşça)* Arkadaşlarına karşı saygılı ol.

AYŞE APAY: Şaka değil bu, kuzum Yusufbay, eskiden öyle güzel şeyler anlatırdın ki! Hadi.

YUSUF TATAYEVİÇ: Peki, sizin hatıranız için anlatacağım. Bilim doktoru olduğumu söylemiştim. Ailemi, ne iş yaptığımı biliyorsunuz. Demek oluyor ki, Ayşe Apay, doktoramı verdim, çalışıyorum şimdi. Karım doktorasına hazırlanıyor, bense yeni bir çalışma yayınlamayı düşünüyorum. Bilgin olmak eser yayınlamaya engel değil.

ANVAR: Neden engel olacakmış? Mehmet'e kaç kez söylemişimdir, 'Başkaları senden daha mı akıllı?' diye. Tanıdık-

larımızdan birçoğu doktora yaptılar. Şimdi gül gibi geçinip gidiyorlar. Ama Mehmet bir inattır tutturdu. İvir zıvır konularla bilim yapılmazmış. ‘Ben de iyi bir konu bul, yaz,’ diyorum.

YUSUF TATAYEVİÇ: Evet, güncel bir konu bulmalı, en önemlisi de çok malzeme toplamalı. Yanlışsız bir çalışma yapılması şart.

MEHMET: Bu konuyu da nereden açtın, Anvar?

ANVAR: Tıklım tıklım sınıflarda başkalarının çocuklarını okut, sinirlerin bozulsun, sonra da hiçbir eser bırakmadan öl git! Vız gelir bana. Gençlik yıllarım gitti, yaşam yapılan yanlış düzeltmez artık.

ALMAGÜL: Mehmet’e hak veriyorum.

ANVAR: Çoktandır aynı görüşü paylaştığının farkındayım.

ALMAGÜL: Herkesin çalışması kendine göre. Mehmet tıklım tıklım sınıflarda çocuk okutur, Yusufbay ise ‘Ülkenin Güney Bölgelerinde Halklararası Emekçi Eğitimi’ konusunda doktora tezi hazırlar. Bilmem ki, ne diye güney bölgelerinde? Yoksa kuzeyde başka bir yöntem mi uygulanıyor?

YUSUF TATAYEVİÇ (*Kızır*) Başka yöntem uygulandığını kim söylüyor? Araştırma bölgesi orası da ondan.

ALMAGÜL: Hangi araştırma? Ben tezini okudum. Yapılan işler anlatılmış, gazetelerden makaleler alınmış, enternasyonalizmin en iyi örneği diye karışık evlenmelerin istatistiği verilmiş. İşte bütün araştırma bu.

DOSBERGEN: (*Karısına*) Dur, dur! Anlaşılan senin niyetin tartışma çıkarmak! Niçin? Adamın canı öyle istemiş. Bir

bilim derecesi almış. Üstelik alan yalnız o değil. Sataşma adamacağıza.

YUSUF TATAYEVİÇ: Dur bakalım, arkadaş, itirazım var. Bu alandaki çalışmalara önemli bir katkı olmuştur. Biliyorsunuz, enternasyonalizm komünist toplumun en önemli ilkelerinden biridir.

MEHMET: Ona bir diyeceğim yok. İki kere ikinin dört etmesi gibi açık. Yalnız, burada senin bilime katkını anlayamadım.

YUSUF TATAYEVİÇ: Başkaları bir şeyler anlıyorlar ya, sen ona bak. Ayrıca sen ne diye bu konuda yargı yürütmeye kalkıyorsun? Sorunla uzaktan yakından herhangi bir ilişkin yok ki.

MEHMET: Hayır, doğrudan doğruya ilişkim var. Az önce Almagül'ün söylediği gibi, tıklım tıklım dolu sınıflarda sinir yıpratıyorum. Tarih derslerini, hangi savaşın ne zaman olduğundan ibaret tutmuyor, öğrencilere bir yaşam dersi olsun diye vermeye çalışıyorum. Öğrencilerime, toplumların hangi yollarla ve ne pahasına uluslararası kardeşliğin kaçınılmazlığı sonucuna vardıklarını, özgür, eşit insana yaraşan bir yaşam tarzını, tek onurlu yaşam tarzını nasıl bulduklarını dilim döndüğünce anlatmaya çalışıyorum.

YUSUF TATAYEVİÇ: Yeter, okulda ders vermiyorsun. Herkesin bildiği gerçekler bunlar.

MEHMET: Okulda böyle ders verdiğimi sanma! Hayır, dostum, öğretmenlik senin bildiğin gibi kolay değil. Her mesleğin kendi incelikleri vardır ve bu inceliklere yeterince sahip olduğumu söyleyebilirim. Bu arada şunu da belirtme-

den geçemeyeceğim: Herkes mesleğinin inceliklerini bil-
melidir. Çarpım tablosunu bilim ve sanat diye yutturmanın
gereği yok.

ANVAR: Bırak, canım! Madem kendin beceremiyorsun,
başkalarının işine karışma.

MEHMET: Biliyorsun ki...

YUSUF TATAYEVİÇ: Bugüne dek aklın neredeydi? Bütün
arkadaşlarıma, tanıdıklarına doktora çalışmamı gönder-
dim; hiçbirinden olumsuz yanıt gelmedi. Niye sustun o za-
man? Bilimde dostluk yoktur. Niçin gelip bilim kurulunda
konuşmadın? Şimdi kalkmış...

MEHMET: Dinle beni! (*Bir süre susar*) O konudaki suçumu
kabul ediyorum. Üstelik yalnız bu olayla kalsaydım gene
iyi. Aslında yeri gelince konuşmadığım için başka suçlarım
da var. Şimdi madem hepimiz burada toplanmışız...

İSABEK: (*Aceleyle*) Mehmet, meseleyi böyle ciddiye al-
mana sebep olan ne? İş büyütmeyle eline ne geçecek? Hır-
çınlaşmanın nedenini vallahi anlamıyorum. Şunu unutma:
Yaşam akıp gidiyor, hepimiz nasıl olsa varacağımız yere
varacağız. Öyleyse ne diye hem kendinin hem de yakınları-
nın keyfini kaçırıyorsun? Şunun kafasına taktığı şeye bak!
Doktora tezinin nasıl olduğundan sana ne? Akademi kurulu
diye bir kuruluş var, değil mi? Oraya bu işten anlayan in-
sanları oturtmuşlar. Bırak, onlar çözsün bu sorunu!

MEHMET: Eski dostların açık yürekli konuşmalardan alına-
caklarını sanmıyorum.

İSABEK: Tamam, şimdi sıra bende.

DOSBERGEN: Değerli aydınlar, şu bilimsel konuşmaları kesin artık! Yokluğumda hiçbirinizin bir değeri kalmayacağına göre. maddi nimetlerin yaratıcısı olarak şimdi beni dinleyin! Durun! Niye öyle şaşkın şaşkın bakıyorsunuz yüzüme? Ayşe Apay, korkmayın, şaka yaptım. Deminki tartışmalardan dolayı sakın canınız sıkılmasın. Bizler dostuz, siz de bizim öğretmenimizsiniz. Şimdi size kendimden söz edeceğim. Bu bölgenin baş tarım uzmanıyım. Komünistliğim de evimde başlar. Çoluk çocuğumun karnı tok, sırtı pek olduğuna göre işler yolunda gidiyor demektir. Dünyada tek istediğim artık savaş olmasın. Kimseyi aldatmam, işimde hile yapmam, dalavereyle uğraşmam. Kendi emeğimle yaşarım, bundan da kıvanç duyarım.

AYŞE APAY: Çok güzel! İnsanın kendi emeğiyle övünmesinden daha iyi ne olabilir!

DOSBERGEN: Yaşam koşullarım kötü sayılmaz. Evim var; mobilyalarım, halılarım, arabam var. Almagül'le arada bir çekişiriz. Benim aşırı derecede maddeci davrandığımı söyler. Başka türlü ne yapabilirim? Tarım uzmanı olarak evimden konuklar, yabancı heyetler eksik olmaz. İleri üretim düzeyine eriştik. O nedenle geri kalmış, yoksul görünmek istemeyiz. Ne yaparsınız, siyaset gereği...

ALMAGÜL: İşte bu siyaset dolayısıyla da evimiz mobilya mağazasına döndü.

ANVAR: Aferin, Dosbergen! Tam bir ev erkeğisin! Dosbergen gibilerin onuruna içelim!

GÜLCAN: Dosbergen'in açık yürekliliği hoşuma gitti. Duraksamadan, sakınmadan, hiçbir şeyini gizlemeden kendini ortaya koydu.

DOSBERGEN: Gizleyecek neyim var ki!

AYŞE APAY: *(Düşünceli)* Yaşam akıp gidiyor. İnsanlar öyle değişiyorlar ki tanıyana aşkolsun! Anımsıyorum da, Sabur'un arkadaşları arasında en beceriksizi, hantalı Dosbergen'di.

DOSBERGEN: Niye şaşıırıyorsunuz, Ayşe Apay? Yaşam insanın aklını başına getiriyor. Hayvanların en hantalı ayıdır ama bir parça şeker için gün boyu sirkte göbek atar.

(Gülüşmeler)

İSABEK: Hah-hah-hah! Ne güzel benzetme!

(Ayşe Apay şaşkın şaşkın Dosbergen'in yüzüne bakar)

DOSBERGEN: Ayşe Apay, gülelim diye söyledim bunu. Oysa ayıyla benim ne ilgim olabilir? Bırakın İsabek gibi düşünürler saf Dosbergen'le alay etsinler. Onlar değerimi bilmezler, beni anlayamazlar.

MEHMET: Saf Dosbergen'i anlamak kolay sanmayın, çünkü söylediği kadar saf değildir o.

AYŞE APAY: Sizleri dinlemek çok hoş, çocuklar! Aranızda ne güzel tartışıyor, şakalar yapıyorsunuz! Bütün yaşamınız benimkiyle karışmış, sizlerle yazgı birliği etmişiz. Öğretmen okulunu bitirip de yatılı okula atandığımda on sekizimde bile yoktum. Bütün kentte köy çocukları için tek yatılı okuldu orası. İşte bu dört adam lise ikideydiler geldiğim yıl. Şimdi anımsıyorum da, çok olay geçti başımızdan.

GÜLCAN: Hah, işte bunları anlatın! Yoksa bizimkiler melek diye yutturacaklar kendilerini.

AYŞE APAY: Melek de ne demek! Üzerlerine yoktur aslanlarımın. Savaş sırasında okulun yönetimini bana verdiler. Az mı acı çektim onların yüzünden! 1942’de, en zor zamanlarımızdaydık. Baktım, bunların beşi birden dikildiler karşıma. ‘Cepheye gitmek istiyoruz!’ demezler mi? Saçlarımı yolacağım. ‘Size ne oluyor? Daha on yedi yaşındasınız. Okulunuzu bitirin bakalım,’ diye çıkıştım. Söz dinlerler mi? Kafalarına koymuşlar bir kere. Bana gelmeden önce askerlik şubesine bile uğramışlar.

İSABEK: Ayşe Apay, burasını daha yüksek sesle, daha canlı anlatın! Yoksa bizim Gülcan yaptıklarına neredeyse inanmayacak. Anımsarsanız askerlik işine ilk girişen ben olmuştum.

AYŞE APAY: Belleğim beni yanıltmıyorsa ilk gelen Sabur’du.

İSABEK: (*Mehmet’le Dosbergen’e*) Siz bari söyleyin. Öğretmene ilk giden ben değil miydim?

MEHMET: Kusura bakma, isteğini yerine getiremeyeceğiz. Yusufbay’ın deyişiyle ahlak kuralları bize bu hakkı vermiyor.

AYŞE APAY: Sorun kimin ilkin geldiğinde değil. Üstelik bunun bir anlamı da yok. Beşi de aynı sınıftaydı, aynı odada yatıp kalkıyorlardı. Odama beşi birden girdiler. Ama Sabur bundan daha önce gelmiş, önemli bir iş için derslerden çıkma izni almıştı. Hep birden dönüp geldiklerinde, ‘Ayşe Apay, sizden önemli bir dileğimiz var,’ dediler. ‘Söyleyin bakayım, neymiş o dileğiniz?’ dedim. ‘Askerlik şubesine

gittik, fakat geri çevirdiler. Bizi askere gönüllü almaları için okuldan bir yazı gerekiyormuş. Yönetici olarak sizin itirazınız olmazsa askere gönderecekler. Ayrıca, hepimizin aynı birliğe verilmesini de isteyebilirmişsiniz.’ O anda başımdan bir kazan kaynar su döküldü sandım. Onlara nasıl, ‘Hadi, ölüme gidin!’ ya da ‘Siz durun, başkaları gitsin!’ diyebilirdim? ‘Yarın gelin,’ diyerek başımdan savdım. Onlar girdince de derin derin düşünmeye başladım. Ne yapacaktım şimdi? Beşi de çocuktu bunların, ölür ya da sakat kalırlarsa vicdan azabını ben çekecektim. Cepheye gönderilmelerini önlesem bu sefer de genç yüreklerindeki yurtlarını savunma ateşini söndürmüş olacaktım. Düşünmekten başım dönmeye başladı. Akşamleyin askerlik şubesine gidip her şeyi bir bir anlattım. Şube başkanı beni dinledikten sonra, ‘Öğretmen hanım, siz daha iyisini bilirsiniz,’ dedi. Ertesi gün geldiklerinde yazıyı yazıp gönderdim şubeye. Sonra trene bindirip kendi elimle yolcu ettim. Görseniz, gidenlerin arasında en genci bunlardı. O gece aralıksız ağladım. ‘Ne ettim de kıydım çocuklara!’ diyordum hep. Hele Sabur’un dedesi geldiğinde öyle korktum ki! Yaşlı bir çobandı, devesine binip gelmişti köyden. Sabur tek torunuydu. Köylerinin ilk traktör sürücüsü olan oğlunu, Sabur’un babasını, toprak ağaları traktörüyle birlikte ateşe verip yakmışlardı. Yaşlı dedenin devesiyle okula doğru geldiğini görünce ödüm patladı. Ona ne diyecektim? Meğer adamcağız çocukları cepheye uğurlamaya yetişemediği için özür dilemeye gelmiş. İşte böyle, nelere katlandım ben! Hiçbir tanrıya inanmadığım halde bütün tanrılara dua ettim. Tek dileğim çocuklarımın sağ dönmesiydi. (Susar) İşte şimdi, uğruna gözyaşı

döktüğüm, yalvardığım siz öğrencilerimin mutlu olmasını, sağlıklı çocuklar yetiştirmesini diliyorum.

İSABEK: Şu en güzel an için, yaşamımızın en tatlı günleri için kadeh kaldıralım.

(Kadehleri tokuşturup içerler)

AYŞE APAY: Sizlere baktıkça Sabur'u anımsıyorum. Onun ayrı bir değeri vardı benim için.

İSABEK: Özür dilerim, sözünüzü keseceğim, fakat fırsat-tan yararlanıp kadehimi bir daha kaldırmak istiyorum. Ayşe Apay bizi cepheye uğurladığında aynı sınıfta okuyan beş gençtik. Şimdi aramızda bulunmayan beşinci kişi en yeteneklimizdi, kişiliği en gelişmiş olanaydı. Yanlış işitmediniz. On yedi yaşında kişiliği gelişmiş biriydi Sabur. Dostlarım, Ayşe Apay'ın da bulunduğu bir sırada beşinci arkadaşımın onuruna içelim.

AYŞE APAY: Talihi ters döndü çocukcağızın. Kendini içkiye vermiş diyorlar.

İSABEK: Gene de eski günlerini, daha doğrusu tükenmiş yeteneğini saygıyla anıyorum.

AYŞE APAY: Okul sıralarında parlak öğrencilerdiniz hepiniz. Hiç unutmam, duvar gazetesinin her sayısında Sabur ile İsabek'in muhakkak birer şiiri çıkardı. Bir keresinde, sanırım 7 Kasım¹ sayısında İsabek tutmuş, Sabur'un şiirinin altına İsabek Mergenov diye imzasını atıvermiş. Kızılca kıyametler kopmuştu.

¹ Sovyet Devrimi'nin kutlandığı gün.—çn

İSABEK: Çocukluk işte! Yaptığımız düpedüz yaramazlık, ya da şimdilerin deyişiyle ‘kışkırtıcı ajanlık’tı. Bizi birbirimize düşürmek isteyen Yusufbay delifışeğinin oyunu.

YUSUF TATAYEVİÇ: Yok, arkadaş, suçunu bana atmaya kalkma.

MEHMET: Bu işi kim yaptıysa seni iyi tanıyormuş, İsabek.

İSABEK: Yok canım, daha neler! Sabur’ın şiirinin benimkilerden üstün olduğunu herkes bilir. Zaten ben de bunu reddetmiş değilim. Sabur’un az bulunur bir şiir yazma yeteneği vardı. Coşku dolu, güzel şiirleri büyük bir kolaylıkla yazardı. İlişkimize gelince, su sızmazdı aramızdan. Bilirsiniz, öğrencilere yatak yetmezse ikimiz kardeş gibi aynı yatakta yatardık. Öyle değil mi, Ayşe Apay?

AYŞE APAY: Evet, öyle. Okul sıralarında candan iki arkadaşınız.

İSABEK: Bizim kuşağın akıllara durgunluk veren bir öyküsü vardır. Hanımlarımız birçok şeyi bilmeyebilirler. Topçu sınıf okulundan sonra cepheye gönderilmiştik. Beşimizi birden ordunun topçu yedeği taburlarından birine verdiler. İşte orada... Şey, ne anlatacaktım ben? Gördünüz mü, unuttum işte...

YUSUF TATAYEVİÇ: Belki benim askeri hastaneden kaçıp ileri hatlarda size nasıl yetiştiğimi anlatmak istiyordun.

İSABEK: Dur, kafamı toplayamadım. Ha, evet, birbirimizden hiç ayrılmazdık. Birlikte savaşmak için akla gelmedik her şeyi yapardık.

MEHMET: Öyle. Cephede dostluktan öte gitmişti ilişkilerimiz. Bunun nedeni belki de her an ölümle yüz yüze olmamız,

bir de birbirimizi yitirmekten korkmamızdı. Şimdi düşünüyorum da, bizi kaynaştıran başka bir neden de Sabur'du. Hepimizden önce o olgunlaşıp akıllanmıştı. Tümen gazetesinin Kırgızca-Kazakça basımının yöneticiliğini yapması için çağırdıklarında pek de gönüllü ayrılmadı bizden. Onun yokluğu taş gibi oturmuştu yüreğimize. Sabur bunu anladığı için günde an az bir kere uğrardı yanımıza. Gene de biz arkadaşımızın ulusal gazetemize yönetici oluşundan gurur duyardık. Aramızda bir de şaka vardı. 'Hele şu savaş bitsin, bir arkadaşımız ozan ve yazar olarak cumhuriyetimizin gazetesini yönetmeye şimdiden hazır!' derdik. İnanırdık bu şakaya. Sabur'un başka bir şey olacağını düşünemezdik. Ne kadar da safmıştık!

İSABEK: Ne fark eder ki! Yalnız, kimi ayrıntılar gözünden kaçıyor. Cephe şiirleri yüzünden sataşır dururdun çocuğa. Senden az mı çekti! Fakat ozan yaradılışı dolayısıyla bağışlardı seni, katlanırdı hepsine.

MEHMET: Hadi, hadi, söyle daha ne varsa!

DOSBERGEN: Arkadaşlar, size ne oluyor? Neler zırvalıyorsunuz bakayım? Fuji-Yama'da benim konuğum olduğunuzu unuttunuz mu yoksa?

AYŞE APAY: Çocuklar, geçmiş hep iyi yönleriyle anın. Cepheden yazdığınız o güzel mektupları unutamıyorum. Sabur bir keresinde, 'Sevgili Ayşe Apay; Yusufbay, İsabek, Mehmet, Dosbergen, hepimiz hayattayız. Burada işimiz gücümüz savaşmak, isabetli topçu ateşimizle faşistleri kırmak,' diye yazmıştı. İsabek de bir çarpışmada dört faşisti

birden öldürdüğünü bildirmişti. Öyle korktum ki! Zavallı çocuğun başına bir şey gelmiştir diye ödüm patladı.

(Gülüşürler)

DOSBERGEN: Şu zavallı çocuğa bakın! Ey yiğitlerin yiğidi İsabek! Ne zaman fırsat buldun da yaptın bu işi? Üstelik, hiçbirimizin haberi yokken?

GÜLCAN: Vah, benim talihsiz kocacığım! Demek, kendine birtakım değerler yakıştırmaya ta o zaman başlamışsın!

İSABEK: Tuhaf insanlarsınız doğrusu! O mektubu cephe gerisindekilerin moralini yükseltmek için yazdığımı anlayamadınız mı? Kaldı ki mermilerimiz yüzlerce düşmanı öldürüyordu. Bunlardan dördünü kendime mal etmişsem ne çıkar?

MEHMET: Ey tarihin en büyük güç kaynağı olan şöhret düşkünlüğü! Sen neler yaparmışsın!

YUSUF TATAYEVİÇ: Gene alçakgönüllü adamsın, İsabek. İstesen binlerce faşisti kırdığını yazabilirdin.

AYŞE APAY: Rahat bırakın çocukcağızı! Şu mektup da nereden aklıma geldi? Doğrusunu isterseniz, mektuplarınız hayat veriyordu bana. Hele Sabur'un ilk cephe şiirleri gazetede çıkınca sevinçten deliye döndüm. 'Öğrencilerim yaşıyor, savaşıyor, şiirleriyle bana selam gönderiyorlar,' diyordum. Bütün gazete kupürlerini sakladım. Senin de şiirlerin var orada, İsabek.

İSABEK: Ayşe Apay, güzel günlerdi o günler. Yalnız, anımsamak istemediğim kötü şeyler de olmadı değil.

AYŞE APAY: Biliyorum. Fakat aklım almıyor, nasıl olabildi bunlar?

(Susarlar)

İSABEK: Aradan çok zaman geçti. Gene de bu konuları konuşmak gelmiyor insanın içinden.

YUSUF TATAYEVİÇ: Ne diye eskileri deşiyorsunuz, canım?

MEHMET: Deşmeyip de ne yapacaksın? Kendi geçmişimizi unutacak değiliz ya. Bir gün nasıl olsa bu konu açılacaktır. Sabur'un yazgısında hepimizin payı var.

YUSUF TATAYEVİÇ: Senin içinden geçenleri bilmiyorum, ama benim vicdanım temiz. Şiirden, edebiyattan alan yalınız İsabek'le ikinizdiniz. Sabur'la aklını bozan, onun şiirlerini ezberleyen, oturup tartışan sizdiniz.

MEHMET: Şimdi numara yapma, Yusufbay. Sen de, Dosbergen de Sabur'un şiirlerini ezbere bilirdiniz. Onun şiirlerini hangimiz sevmezdik, söyler misin? Her yeni dizisini bizimle paylaşırdı; biz de ondan bunu beklerdik. Biz olmasak belki de Sabur diye bir ozan yetişmezdi. Ozanlık yeteneğinin gerilimini ölçen manyetik alandık biz. Onun şiirleri yalnız bizi anlatırdı.

YUSUF TATAYEVİÇ: Toyluk çağımızı, Sabur'a yakınlığımızı yadsımıyorum. O kendisini çok akıllı bir insan, bir filozof göstermek isterdi. Gerçekteyse Sabur'un şiirleri ne beni anlatır ne de benim düşüncelerimi.

MEHMET: Kendine uzak, yabancı saydığın bir şeyi sana zorla kabul ettirecek değilim. Ancak, şu sorumu yanıtlamanı istiyorum: Arkadaşımızın başı belaya girdiği zaman

neden hemencecik ittik onu? Belki yanlış bir yola sapmıştı. belki savaşın acımazlığı karşısında kendini yitirmişti. Onu tanımıyor muyduk, onunla birlikte büyümemiş miydik? ‘Eline silah almazsa, vermem öz kardeşime elimi,’ diyen o değil miydi? Lise ikide sakince okuyan öğrencilerken kışkırtılıyla, şiirleriyle bizi coşturan kimdi? O olmasaydı, şimdi senin yerli yersiz caka sattığın savaşa katılma fırsatını bulabilecek miydik?

YUSUF TATAYEVİÇ: Dilinin altındaki nedir, söyler misin? Sonunda temize çıkarıp serbest bıraktılar ya, iradesi zayıfmış, içkiden başka bir şeyi gözü görmüyormuş. Bunda suç bizim mi?

MEHMET: Söylediklerinden utan. Ayıp, ayıp...

YUSUF TATAYEVİÇ: Düşüncelerimin doğruluğuna, geçerliliğine inanıyorum.

MEHMET: Evet, sen cephede, ertesi gün sağ çıkıp çıkmayacağımızı bilmediğimiz bir zamanda bile hep kendi çıkarını gözetirdin.

YUSUF TATAYEVİÇ: Bu ne cüret! Madem her şeyi biliyordun, ne diye şimdiye dek sakladın? Söylediklerinin gerçekte bir ilgisi yok, hepsi yalan! Şimdi içime bir kuşku düştü, belki Sabur’u karargaha ihbar eden sendin. Burada yırtınıp durman, üzülmen, kendini suçsuz göstermen seni kurtarmaz. Üstelik çok da gösterişli sözler kullanıyorsun. Aradan bunca zaman geçtikten sonra konuşmadan duramadığına göre vicdanın rahat değil. Hadi, bunun tersini kanıtla da görelim. Her şeyi açıklayacağım. Mehmet, senden de, Dosbergen’den de, İsabek’ten de şüpheleniyorum. Yalnız kendimden değil.

MEHMET: Senin bizden, bizim de senden ve birbirimizden şüphelenmemizi kimse engelleyemez. Ancak, korkunç bir şey bu. En korkuncu da o zaman susup Sabur'un başına gelenlere kayıtsız kalışımızdır. İşte bu ayıbı yediremiyorum kendime. Senin gibi herkesten şüphelenmeye gönlüm razı olmuyor. Bunu kimin yaptığını, niçin böyle davrandığını öğrensem... Bunu onun yanına bırakmazdım. Fakat gözüm açık gitmezdi hiç olmazsa.

DOSBERGEN: Durup dururken kendimizi kötü duruma soktuk. İşte, şüphe edilen alçakların hepsi burada. Vicdanımız rahat, yaşayıp gidiyoruz, öyle değil mi? Sabur'a artık yardım edemeyeceğimize göre ne diye eski defterleri karıştırıp duruyoruz? Ona acımıyor değilim. Şiirden pek anlamadığım doğru, üstelik Sabur benim için taşlamalar da yazmıştı. Yalnız benim değil, Yusufbay, senin de, hepimizin de payına bir şeyler düştü. Bir şiirinde İsabek için 'kendiliğinden dolma övüngen', benim için de onun gibi bir şey demişti. Alınmadım söylediklerine, çünkü haklıydı çocuk. Yusufbay, senin için 'bürokrat çocuğu' demişti; annen baban katışıksız köylü olduğuna göre bunda gücenecek bir şey yoktu. Bunları şunun için söylüyorum...

İSABEK: Dur, dur! Herkes için söylenenler bilinsin. Mehmet de kurtulmamıştı elinden, unuttunuz mu? 'Gübre yığnında yaban kuzukulakları biter gibi, senin kafandan da gürbüz gerçekler çıkar,' demişti ona da.

DOSBERGEN: Vallahi öyle! Sabur bize son derece güvendiği için arada bir böyle takılırdı. Arkadaşlığın verdiği cüret. Kimbilir, belki de zor zamanlarımızda güldürmek

isterdi bizi. Şimdi hepsi geride kaldı, söylenenler unutuldu. Artık kendi kendimizi yermeyi bırakalım. Bu konuyu kapatalım gitsin.

ALMAGÜL: Olmaz, Dosbergen. Bu konuşmayı bizim yanımızda hiç açmayacaktınız. Geçmişinizi kendi aranızda tartışmanız gerekirdi. Bence artık çok geç.

GÜLCAN: Almagül haklı. Geçmişte aranızda olup bitenlere karılarınızın kayıtsız kalacağını sanmayın. Sonra, kendinize karşı saygılı olun. Kendimi bir an Ayşe Apay'ın yerine koyuyorum da... O şimdi neler düşünüyor, neler hissediyor acaba? Beş eski öğrencisinin beşi de sağ olduğu halde, siz birinden ölüymüş, yokmuş gibi söz ediyorsunuz. Hakkınızda kimbilir neler düşüneceğiz? Onun için, gelin, bu sorunu burada çözüme bağlayalım.

MEHMET: Eğer çözüme bağlayabilirsek kendimi gerçekten mutlu sayacağım.

İSABEK: Yalnız sen mi? Bunu hepimiz isteriz.

AYŞE APAY: İşittiğime göre Sabur cephede bir şiir yazmış. O yüzden çocuğu önce yargılayıp sürgüne göndermişler, sonra da temize çıkarıp bütün haklarını geri vermişler. Ama işin aslını yalnız sizler biliyorsunuz. Size şunu söyleyeyim ki bana göre beş parmağımın beşi gibisiniz, aranızda hiç ayırım gözetmem. Benim için İsabek de bir, Mehmet de, Yusufbay da, Dosbergen de, Sabur da. Ah, Sabur! Savaş yıllarındaki ataklığını severdim. Şiirlerini ezbere öğrenir, dua okur gibi okurduk. Geçenlerde, yatılı okulumuzun açılışının kırkuncı yılında kurulan müze için malzeme göndermesini istediğimde bana kısa bir pusula gönderdi. 'Değerli Ayşe

Apay, beni cephede ölmüş bilin, yokum ben,' yazıyordu. (Susar) Olacak şey mi bu?

İSABEK: Ben de aynı konuyu düşünüyordum. Batı Ukrayna'daki çarpışmaların içindeydik. Almanlar olanca güçleriyle bizi durdurmaya çalışıyorlar, biz habire ilerliyorduk. Çok geçmeden sınıra dayanacağımızı, yurdumuzun kurtulacağını biliyorduk. Savaş insanın duygularına, düşüncelerine ayrı bir keskinlik veriyor. Sabur o günlerde öyle ateşli şiirler yazmaya başlamıştı ki, Ayşe Apay'ın söylediği gibi, herkes bizi tanır olmuştu. O sırada bendeniz bile bayağı güzel şeyler döktürmüştüm. Sabur ulusal gazetemizde bastırdı onları. Şimdi bütün bu cephe şiirlerimi öteki eserlerimle birlikte yayınlamak istiyorum. Çok değil, toptasan üç cilt olur. Artık zamanı gelmedi mi dersiniz? Elliyi bulduk, şurada jübilemize ne kaldı! Yıllar ilerledikçe başarılarını kutlamak istiyor insan.

GÜLCAN: Yaşarsak o günleri göreceğiz. Sen şimdi Sabur'a neler olduğunu anlat.

İSABEK: Çarpışa çarpışa ülke sınırına ulaştık. Talih yüzümüze gülüyordu. Yurdumuzun saldırganlardan ayıklanmasından dolayı sınırsız bir sevinç içindeydik. Sonra... İşte ondan sonrası benim kendi düşüncelerim. Ama bunları kimseye aşılacak istemem. Öyle sanıyorum ki Sabur'da bir değişiklik başlamıştı. Bir gün bambaşka havada bir şiir okudu bize. Bir şiirin ilk dizeleriydi bunlar. Tam olarak hatırımda kalmadıysa da anlamı şöyleydi: 'Savaştan bezdim, kan görmekten bıktım artık. Yurdum kurtulduğuna göre kanat takıp doğduğum topraklara, Aladağ'a uçayım.' Hüzünlü, lirik iç dökmeler...

ALMAGÜL: Bunda bir şey yok ki. Herkesin kolayca anlayacağı duygular bunlar.

İSABEK: Acele etme, Almagül. Sandığın gibi basit değil.

MEHMET: O şiiri neden yazdığına bir türlü akıl erdiremedik. Ülkemizi kurtarmıştık ama savaş daha son bulmamıştı. Yurdumuz için verdiğimiz savaş Avrupa halklarının faşizmden kurtarılması gibi tarihsel bir göreve dönüşmüştü. Sabur gibi akıllı, mert bir yurtsever nasıl olur da anlamazdı bunu? Onun şiirlerinin ruhuna aykırı, böylesine çarpık yılgınlık nereden gelmişti? ‘Sabur, neden anlamıyorsun? Tarihin yapısı böyle. Savaşı yok etmek için savaşla gitmek gerekiyor,’ dedim ona.

GÜLCAN: Peki, o ne karşılık verdi?

MEHMET: Hiç. Yalnız, ‘Bu işin sonu neye varacak? Sönen yaşamları, çekilen üzüntüleri düşünebiliyor musun?’ dedi bir gün. Ben de ‘Bundan kaçamayız. Tarih bize tek yol gösteriyor, neye mal olursa olsun zafere dek çarpışacağız,’ dedim. ‘Sana hak veriyorum,’ karşılığını verdi. Şiirini yazıyordu o sıralar. Uyku nedir bilmiyordu, her dakikasını bu işe harcıyordu. Sanki yaşlanmıştı birden. Şiirin adı ‘Tehlike Çanları Susar Susmaz’dı.

Tehlike çanları susar susmaz
Ölenlerin gölgeleri doğrulacak,
Görünmez bir kalabalık halinde
Sessizce yanımıza yaklaşacak.
Onlara ben ne diyeceğim?
Bu savaşta ölenleri

Hangi tatlı sözlerle
Hangi tatlı sözlerle avutacağım?
Ölüm hepsini eşit kıldı,
Ölenler birbirine denk şimdi,
Ne mareşallik kaldı, ne erlik...
Onlara ben ne diyeceğim?
Eşin dostun da karıştığı
Bu ölümler kalabalığına
Şimdi ne söyleyeceğim?
Nesillerin yazgısını
Yukarıdan kim yazıyor?
İnsanlık denen denizde
Acıların sonu nerededir?
Bütün bu insanlara
Ben şimdi ne diyeceğim?
Öteki dünyada da olsalar
Onlar için değişen nedir?

Şiir böyle sürüp gidiyor. Sabur'un düşünceleriydi bunlar. Savaşta gördüklerinden sarsılan içli, dürüst bir sanatçının, onu üzen büyük sorulara bir çeşit yanıttıydı. Yazdıkça bölüm bölüm getirip okuyordu bize. Bazen beşimiz birden, bazen ikişer üçer toplanıyorduk. Yüksek sesle okumayı severdi. Dikkatle dinlendiğini bilerek okumaktan büyük bir zevk alırdı.

ANVAR: Sonunu kısaca anlatsana.

MEHMET: Fıkra değil bu, nasıl kısa anlatayım?

İSABEK: Kısalık dâhiliğin kız kardeşidir.

MEHMET: Telif ücretinin de üvey kızıdır. Bir keresinde kendin böyle söylememiş miydin?

İSABEK: (*Kızarıp bozarak*) Şimdi bunun sırası mı?

MEHMET: Ya hiç karışma ya da kendin anlat. Sabur'un şiirlerini sesin titreyerek, gözlerinde yaşlarla göklere çıkaran sendin.

İSABEK: Madem başladın, başladığın gibi de bitir. Sabur'u bir ozan olarak sevmek, şiirlerini övmek başka, onun kişiliğini beğenmek başka.

MEHMET: Neden başka oluyormuş? Hepimizin yolu birdi, savaşa birlikte katılmıştık. Yüreklilik gösterip gerçekleri yüzüne söylememişsen suç benim mi?

İSABEK: Sen hangi gerçeği söylemişsin, sorabilir miyim?

MEHMET: Üzerime düşen her şeyi söyledim ona. Yardım etmeye çalıştım. Şiirinin ana fikrine katılmadığımı anlattım. 'Bak, Sabur,' dedim. 'Bizler kurtarıcılarız. Senin sarsıcı bir güçle yazdığın bu evrensel asker ağıtı en azından şimdilik zamansızdır, yersizdir. Ölenlere ağlamanın, uğrunda bunca insanın can verdiği bir kavgadan dönmenin sırası değil.'

ALMAGÜL: İnsanlar ölenlere her zaman üzölmüşlerdir.

MEHMET: Zafer kazanıldıktan sonra yapılacak iş o. Oysa savaş sürüp gidiyordu, devletlerin kapışması yaşamak için değil ölmek içindi sanki.

İSABEK: Doğru. Sabur'un şiirinin ana fikri yanlış değilse bile doğruluğu şüphe götürürdü.

MEHMET: Şimdi öyle söylüyorsun, oysa o zaman göklere çıkarıyordun. Sana güvenen bir insana karşı görevini hakkıyla yapmadın.

İSABEK: O zamanki söylediklerimi yadsımayacağım. Şiir sanatının doruğuna çıkmıştı gerçekten. Duyduğu coşkunun sahte değildi. Hiç olmazsa Sabur'la ilişkilerimiz kavgalı bitmedi ve onu karargaha ben ihbar etmedim.

MEHMET: Ne iyi ettin de aklına geldi! Dayanamayıp söyleyeceğini biliyordum, içime doğmuştu.

İSABEK: Derin sezgin bana vız gelir. Vicdanım temizdir benim. Yarası olan gocunsun.

DOSBERGEN: Biraz yavaş! Kayalıklardaki kuşları ürküteceksiniz. Sizin gibi belaları nereden sardım başıma! Olmaz beyler! Aklınızı başınıza toplayın.

AYŞE APAY: Mehmet, gerçekten Sabur'la kavga ettiniz mi?

MEHMET: Ettik ya. Hep şu şiir yüzünden. Bir gün ikimiz topun yanındaydık. 'Bak, Sabur,' dedim. 'bir ozan olarak yanlış yoldasın.' Bana, sanatta ısmarlama iş olmadığını, öncülerimin onunkileri tutmadığını söyledi. Ben de bunun üzerine yazdığı şiirin bencillik, korkaklık belirtisi olduğunu haykırdım yüzüne. Suratı sapsarı kesildi, bana bir tokat attı. Ben de ona aynı karşılığı verdim. Kavgaya tutuştuk. Sonra o çıktı gitti. Arkasından yetişip bundan böyle düşman olduğumuzu, ikimizden biri ölür ya da yaralanırsa artık yüreğimizin sızlamaması gerektiğini söylemek istiyordum. O karşılaşmanın uzun yıllar sürecektir ayrılığımızın son karşılaşması olduğunu nereden bilecektim. Şimdi, yaptığımız kavgadan değil de ona söylediğim küçük düşürücü sözlerden utanıyorum. İnsanoğlunun acıklı durumunu anlayan, ruhunun derinliklerine inen bir ozana, bir dostu, hem de tam savaşın ortasında bu suçlamaları nasıl yakıştırayabilmişim?

O, insanoğlunun içindeki sonsuz ve yüce gerçeği anlatmaya çalışıyordu. Sabur'un gücü de güçsüzlüğü de buradaydı: işte. Ne yazık, bunu çok sonra, ancak savaş bitince anlayabildim. Kavgadan hemen sonra onu notlarıyla, şiir defterleriyle apar topar alıp götürmeselerdi ve başına o işler açılmasaydı, belki de biz şimdi büyük bir ozanın çağdaşları olacaktık.

İSABEK: Çok güzel! Sözüünü bitirip noktayı koyabildin en sonunda. Ve böylece Sabur'un cephede yazdığı şiirlerin ana fikrinde bir yanlışla düşmediği sonucunu çıkardın. Öyle değil mi? Demek oluyor ki ben onun şiirlerine durup dururken 'sesim tityerek, gözlerim yaşararak' hayran kalmamışım! Demek oluyor ki bir ozan olarak onun...

MEHMET: (*Konuşmayı keserek*) Ne diye şimdi bile kendini suçsuz çıkarmaya çalışıyorsun? Daha az önce Sabur'un şiirinin şüphe götürür, hatta yanlış olduğunu kendin söylemedin mi? Ben bir konuyu aydınlatmaya çalışırken sen hemen kendini kurtaracak kaçamaklar arıyorsun. (*Bir süre susar*) Aydınlığa kavuşturmak istediğim sorun şu: Biz Sabur'u en derin ruhsal çelişkilere düştüğü bir sırada anlayamadık, oysa bir sanatçının suçu değildir bu. Olsa olsa sanatçının diyalektiği, gerçeği araması olabilir. Bu nedenle kendimi bağışlayamıyorum.

İSABEK: Hadi, günündesin gene. Fakat bundan eline bir şey geçmeyecek. İçtenliğime inanmazlık edemezsin. Karargaha koşan ben değildim.

MEHMET: Karargaha ben gittiysem ne olmuş? İkinci kez sözünü ediyorsun. Sabur'un başına o felaket gelmeden bir

gün önce gitmiştim oraya. El yazımı beğendiği için tabur komutanımız göndermişti. Ödüllendirilecek savaşçıların isim listelerini ve onlarla ilgili belgeleri verdiler bana. Bütün gün listeleri yazmakla uğraştım. Sipere döndüğümde vakit hayli geç olmuştu. Sabur'u defterleriyle, hatta kâğıt parçalarına yazılmış notlarıyla birlikte gizli işler şubesine götürdüklerini ancak bir gün sonra öğrenebildik. Ortada ciddi bir durum olduğunu hemen anladım. Savaş sırasında insanın başına her türlü iş açılabilmesi için ne yapıp edip onu bir an önce kurtarmalıydık. Biliyorsunuz, dördümüz toplandık. Birlik komutanına gidip üst makamlardan arkadaşımızın hakkını aramak için izin isteyeceğimi söylediğimde en başta sizler beni bu düşünceden caydırmak için uğraştınız; ben de size kandım. Kendi vicdanıma karşı suçluyum, biliyorum. Bana kırk dereden su getirdiniz. Orduda şöyle yapmalıymış, böyle yapmalıymış. Arkadaşımıza yardım edelim derken zarar verebilirmişiz. Eğer gerekli görürlerse bizi çağırırlar, biz de o zaman söyleyeceğimizi söylermişiz. Daha bir sürü laf... Sesimizi kesip oturduk. Sabur'a yardıma gücüm yeter miydi, bilmiyorum. Fakat denemeye bile kalkışmadım.

DOSBERGEN: Yemin ederim, şimdi bana Sabur'un o şiiri konusunda ne düşündüğümü sorsalar, hepsini cehennemin dibine yollardım. Çünkü o sıralar başkasının zihnini bulanırmanın ne gereği vardı? Savaştan sonra hepimiz yalnız barış türküleri söylüyorduk. Barışı korumaktan başka amacımız yoktu. Bundan öte inceliklere aklım ermez. Şiirden pek anlamadığımı bilirsiniz. Doğruluğu şüphe götüren bu şiirlerin bir dinleyicisi olarak ortaya çıkmaktansa susmanın benim için daha iyi olacağını düşündüm ve sustum. Ama o

zaman çağırıp sorsalardı bir şeyler söyledim. Sonra başıma neler gelirdi, bilinmez. Zaman kötüydü.

YUSUF TATAYEVİÇ: Elbette pişmanlıktan dizlerimi dövecek değilim. Hani nasıl derler, ben sahnede başrol değildim. Bu konu beni fazla ilgilendirmemekle birlikte, Sabur'un bütünüyle suçsuz olduğunu sanmıyorum. Bir şeyler vardı ki yargılayıp sürgüne gönderdiler.

ALMAGÜL: Ama sonra tertemiz aklandı, bütün haklarını geri verdiler.

YUSUF TATAYEVİÇ: O sonraydı. O zaman ne olacağını bilebilir miydik?

MEHMET: Seni çoktandır tanıyoruz, korkulacak bir adamsın, Yusufbay.

YUSUF TATAYEVİÇ: Ben günümün adamıyım. Ne kahramanlık taslarım ne de başkalarının sorumluluğunu üzerime alırım. İnancım, yaşamın nimetlerini, erişeceğim mevkiileri alın terimle kazanmak, gerek düşüncede gerek şiirde konulmuş düzene saygı duymaktır. Korkulacak bir adam olduğuma gelince, orası daha belli değil. Hiç olmazsa o felaketten bir gün önce karargaha ben gitmedim.

İSABEK: Mehmet, kanıtlayacak durumda değilim, hatta senden şüphe bile etmek istemem, fakat o günler karargahta bulunmuş olman aklımdan çıkmıyor. Ne diyeceğimi bilemiyorum.

MEHMET: Feleğin bana bir oyunu bu.

İSABEK: Orasını bilmem artık.

AYŞE APAY: Bu işe ben de şaşıtm. Herkes başka türlü konuşuyor. Birlikte büyüdünüz, savaşa katıldınız, fakat birini-

zin başına bir felaket geldiği an sanki birbirinizi tanımayan kişiler oluvermişsiniz. Bu ne biçim iş böyle?

İSABEK: Sabur'a yardım elimizi uzatmadığımızı sanmayın sakın. Sürgünden döndüğünde ben gazeteye girmesini sağladım. Fakat fazla durmadı, çıktı oradan. İçmeye başlamıştı. Sonra başka bir gazeteye, oradan ayrılınca da radyoya yerleştirdim. Kimseye haber vermeden oradan da ayrılmış gitmiş.

GÜLCAN: Bunları ilk kez işitiyorum. (*İsabek'e*) Neden daha önce Sabur'dan hiç söz etmedin?

İSABEK: Etsem ne olacaktı?

GÜLCAN: Ne olacağı var mı? Bunca yıl birlikte yaşamışsınız. Yaşamlarında başarıya ermiş arkadaşlar olarak buraya onu da çağırılmaz mıydınız?

İSABEK: Aman sen de, Gülcan! Adam kendini iyice salmış. Karısı onu bırakıp gitti, kızı geçenlerde evlenirken babasını düğüne bile istemedi. (*Bir süre susar*) Çağırsak da gelmezdi zaten.

YUSUF TATAYEVİÇ: Hep kendi hatası. Sürgüne gönderilen yalnız o değildi ki. Pek çoğu geriye döndü, döner dönmez de günlük yaşama uyum sağladı. Bunda küsecek, darılacak ne vardı? Hem küssen kime küseceksin. Tarihe mi? Hangi büyük tarih kusursuzdur ki? Yaşamı kolay sanmayın. İnsan dediğin güçlüklerin üstesinden gelmesini bilmeli. Kendine güvenini, kişiliğini yitirmemek derin anlayış ister, yürek ister. Oysa Sabur ne yaptı? Büyük bir değerken silindi gitti.

GÜLCAN: Eh, şimdi beni dinleyin!

DOSBERGEN: Yaşasın, şölen başkanımız canlanabildi!

GÜLCAN: Deminden beri bütün dikkatimle Sabur'un öyküsünü dinledim. Anladığıma göre, Sabur savaşa şahit olduktan sonra içine işleyen acıları şiire dökmüş. Savaş insan soyunun can düşmanıdır. Doğru söylemiyor muyum? *(Bir süre susar)* Fakat düşmanı ezmek için kahramanca sürdürülen bir savaş sırasında bu savaşın, orada çarpışanlardan biri tarafından kötülenişi kabaca bir anlatımla savaştan kaçınma, savaşmak istememe diye değerlendirildi, öyle mi? *(Yine susar)* Cephede benim de babam öldü, herhalde ben de aynı şeyleri düşünmüştümdür.

ALMAGÜL: *(Bir sürelik sessizlikten sonra)* Benim iki kardeşim öldü. Gencecik iki kardeş... Biri pilot, öteki tankçıydı. Fakat şimdi söz konusu o değil. Konuşulanları ben de dikkatle dinledim. Sabur'un başına bu işlerin neden, nasıl geldiğine kayıtsız kaldığımı sanmayın. Yalnız, önce bir şeyi anlamak isterdim. Sabur'un şiiri gazetelerde, dergilerde basılmamış, radyodan yayınlanmamışsa...

İSABEK: Hayır, hiçbir yerde yayınlanmadı. Şiirlerini hepimizin çok iyi bildiği muşamba kaplı yeşil bir deftere, hepimizin ortaklaşa kullandığı deftere yazardı.

ALMAGÜL: Demek, bu defter bir çeşit şiir günlüğüydü. Ozanın kendisini, çevresinde dönen olayları anlattığı bir günlük. Doğru mu anlamışım? İnsan yanılabılır.

İSABEK: Yanılabılır, yanılamaz ne demek? Bilmen için söylüyorum: Viyana'ya iyice yaklaştığımızda işittik ki Sabur hâlâ şiirine sımsıkı sarılıyor. İşte bu yüzden sürgünü boyladı.

ALMAGÜL: Ama savaş alanından kaçmamış, elinden silahını bırakmamış, askerlik görevini savsaklamamış. Bütün suçu düşünmek. Şiirleriyle duymak ve düşünmek...

YUSUF TATAYEVİÇ: Onun hakkında gerekli kararı verenler aynı kanıda değillerdi herhalde. Düşünmekmiş! İnsan önce nasıl düşüneceğini bilmeli. Bizler bu zaferi bütün gücümüzle dövüştüğümüz için kazandık.

DOSBERGEN: Haksızlık etme, Yusufbay. Sabur'un askerliği bizden aşağı kalmazdı. Anımsar mısın, Viyana'ya vardığımızda bir gazeteci onun bir pusulasını iletmişti bize. 'Beni cezalıları taburuna vermelerini istedim. Kabul etmediler. Elveda!' yazıyordu. Bu pusulayı niye gönderdiğini biliyor musun? Hiç düşündün mü?

YUSUF TATAYEVİÇ: Suçunu kanıyla temizlemek istemiştir. Fakat onu cezalıları taburuna bile göndermediklerine göre inanmamış olmalılar.

GÜLCAN: Oysa Sabur sizlere inanmıştı. İçinizden biri de tutup arkadaşını ihbar etti.

ANVAR: Bırakın, canım! Belki de sizden biri değildi. Durumu bilen bir başkası haber vermiş olamaz mı?

İSABEK: Sanmam.

MEHMET: Taburda dilimizi bilen başka insan yoktu. Biz dördümüz, bir de Sabur. Şiir yalnız anlayanlarca okunduğuna göre...

GÜLCAN: Kendinizi boşuna temize çıkarmaya çalışıyorsunuz. Sabur'a karşı davranışınız düpedüz hainliktir.

(Sessizlik)

İSABEK: O kadar da değil!

YUSUF TATAYEVİÇ: Böyle bir suçlamayı kesinlikle reddederim. Toplumun yararı için girişilmiş bir iş hainlik adedilemez. Sakın bu sözü kendimi savunmak için söylediğimi sanmayın. O işi yapan ben değilim, ama yapmış olsaydım da aynı şeyleri söylerdim.

GÜLCAN: Siz her türlü kötülüğü haklı çıkarmanın bir yolunu buluyorsunuz.

YUSUF TATAYEVİÇ: Anlamam, ben düşündüklerimi söyledim. Başkasına aklım ermez. Herkesin inancı kendine.

DOSBERGEN: Hey, aranızdan bir Tanrı'nın kulu çıkıp da sizi Fuji-Yama denen şu batası yere çağırmak tedbirsizliğini gösterdiğim için bana acımayacak mı? Adını koyan da kendi karım. Almagül, ne diye şu Japon dağının adını verdin ki buraya! Belki de bu yüzden konuğumuz olduklarını unutarak Buda tanrısının önünde günah çıkardıklarını sanıyorlar. Size söylüyorum, bırakın artık tartışmayı! Nasıl olsa elinize bir şey geçmeyecek. Öyle değil mi, Ayşe Apay?

AYŞE APAY: Doğru. Bu kördüğümü çözemeyeceğinize göre bizi de kendinizi de üzmeysin.

DOSBERGEN: Haydi, yiyip içip keyfimize bakalım, ciğerlerimize temiz hava dolduralım! Fuji-Yama'nın tepesinde öyle bir ateş yakalım ki bütün dünya bizi görsün! Yönetimi eline al, şölen başkanı! Kadehleri doldurun, içelim!

*(Canlanarak kadehleri doldurdular.
Mehmet yerinden kalkıp çadıra doğru yürür)*

ALMAGÜL: Semaver soğumuş olmalı. (*Mehmet'in peşinden yürür. Mehmet'e*) Bana niçin Sabur'dan hiç söz etmedin?

MEHMET: Ne bileyim! Dosbergen anlatmıştır diye düşündüm. Sonra, durup dururken açılacak bir konu değil ki bu!

ALMAGÜL: Ne olursa olsun anlatmalıydın bana. Başkasından değil, senden dinlemek isterdim. Ama şimdi... Bir korku var içimde. Şurada sizleri ağırlamak zorunda olmasam kaçır giderdim. Fakat, biliyorum, sen değilsin onu ele veren. İnanıyorum sana. Böyle bir şey yapmayacağını adım gibi biliyorum.

MEHMET: Elimde hiçbir kanıt yok. Sabur'a o zaman yardım edememiştim, şimdiyse çok geç.

ANVAR: (*Yusuf Tatayeviç'e yavaşça*) Mehmet'in buradaki gevezeliklerinden sonra... Herhalde ona yardım etmek istemezsin.

YUSUF TATAYEVİÇ: Niçin etmeyeyim? Yeter ki kendisi istesin. Biliyor musun, kocanın aptalca bir gururu var. (*Susar*) Ah, Anvar! Seninle güzel bir deniz kıyısına gitmek isterdim. Senin gibi bir kadının yanında gönlüm şenlenirdi. Ama biliyorum, olanaksız bu.

(*Çadırın yanında dururlar*)

ALMAGÜL: Mehmet'e Sabur'u senin ele vermediğine inanıyorum. Hadi, ötekilerin yanına dönelim. Semaveri götürmeme yardım et.

(Mehmet, Almagül'ün semaveri taşımaya yardım ettikten sonra çadırın arkasına gider. Almagül konuşanlara katılır)

DOSBERGEN: Ayşe Apay, Sabur'la birlikte ne hoş anlar geçirdik, bilseniz! Şiirleri her yerde basılıyor, yazdıklarından şarkılar besteleniyordu. Genç kızlardan aldığımız mektupları okumaya zamanımız yetmiyordu. Ne yalan söyleyeyim, bazen Sabur'un adını kullanırdım. Bilirdi Sabur, hep gülerdi. Mektuplaşma yoluyla az mı serüvenim oldu! Yalnız bir şeyi hiç beceremezdim. Her mektuba iki dize şiir karalamak gerekiyordu. Bundan da beni İsabek kurtarırdı. Şiir yazardı o sıralar İsabek.

AYŞE APAY: Güzel şiirleri vardı. Yazık etti. Yazmaya bırakmamalıydı.

GÜLCAN: Gerçekten güzel miydi?

İSABEK: O çağlarda kim şiir yazmaz ki? Bir arayıştı benimkisi. Daha ağırbaşlı bir yol buldum, güçlü düz yazıya döndüm.

GÜLCAN: Öyle emin konuşuyorsun ki!

İSABEK: Hani, nasıl derler... 'Ne vücudunu yakından gören karın ne de kıskançlıktan çatlayan dostların beğenir artık seni.'

GÜLCAN: Hep aynı nakarat. Karısı beğenmezmiş, dostları birer Salyeri'ymiş...

İSABEK: Yalan mı? Her Mozart'ın bir Salyeri'si² vardır. Doğa yasası bu. İnsanlar günahlarıyla birlikte doğar.

² Aleksandr Puşkin'in *Mozart ile Salyeri* adlı dramatik şiirinde, Mozart'ın dehasını kıskanan dostu Salyeri onu zehirler, fakat ondan üstün olamayacağını bildiği için çok üzgündür.—çn

DOSBERGEN: (*Araya girerek*) Beni dinle, İsabek, eti pişirsem yer misin?

İSABEK: Yerim.

DOSBERGEN: Hemen yapalım öyleyse.

İSABEK: İnanmazsınız, Ayşe Apay, çalışıp yaşamak öyle zorlaştı ki! Hele yurtdışı gözlemlerim yabancı dillere çevrilmeye başladıktan sonra. Üstelik şimdi Asya ve Afrika konferanslarına katılmak zorundayım. Adım attığım her yerde açık gizli bir sürü düşmanım var. Hoş bir şey değil. Boşuna dememişler, ‘Komşu komşunun başarısını kıskanırsa ortada huzur kalmaz,’ diye.

AYŞE APAY: Aldırma öyle şeylere. Kimseye zarar vermeden çalışmana bak.

İSABEK: Çalışıyorum tabii. Geceleri uyumuyorum, bütün gücümü işime veriyorum. Kalburüstü kimi yazarlarımızın tutup sizin dar çerçevenizi kırması, yapıtlarınızın başka dillere çevrilmesini kıskanarak bütün yazdıklarınıza ‘döküntü’ diyebilmeleri öyle kolay ki! Başarınızın üstüne bir çarpı koydular mı, tamam. Buna katlanmak çok zor. İşte bu yüzden ezeli Salyerilerle savaşa tutuşmak gene bize düşüyor.

MEHMET: Salyeri, Mozart’ın eserlerine hiçbir zaman ‘döküntü’ dememiştir. Tam tersine, onlara hayranlık duyardı. Mozart’a ağlayarak itiraf etmiştir bu gerçeği. Ama dâhiyi öldürdükten sonra gene de ona karşı üstünlük sağlayamadı. Amacına erişemediği için azaptan kıvranarak öldü gitti.

İSABEK: Ah, Mehmet, şimdiki Salyeriler bambaşka. Mo-

zart'ın Salyeri'si büyük adamdı. En önemlisi de cinayeti kendi eliyle işlemek yürekliliğini gösterdi. Ona saygı bile duyabiliriz. Şimdikiler öyle mi? Toplantılarda, gazetelerde çamur atıp dururlar. Öldüremiyorlar, ama yaşamı insana zehir ediyorlar.

MEHMET: Görüyorum, ekmek parası kazanmak zor.

İSABEK: Orası öyle, bazı geceler gözüme uyku girmiyor.

MEHMET: Kafanı hep bunlarla mı yoruyorsun?

İSABEK: Bunlarla ya... *(Bir süre susar)* Günler öyle hızlı geçiyor ki bir an önce bir şeyler yapmalı. Yeri gelmişken söyleyeyim, Ayşe Apay. Sabur'un savaş yıllarında yazdığı şiirlerin, öykülerin basıldığı dergileri, gazeteleri size göndereceğim. Hepsini bende var. Hatta cephede çıkan gazeteleri sakladım. Şunu da haber vermeden geçemeyeceğim: Sabur'un bütün şiirlerini nerede gördüysem topladım, bunlardan bir derleme yayınlamak istiyorum. Sizden dileğim, okul sergisi düzenlediğiniz zaman Sabur'un şiirlerinin yanına benimkileri de koymanız. Ne dersiniz?

AYŞE APAY: Bu isteğini seve seve yerine getireceğim.

MEHMET: *(İsabek'e)* Neden yapıyorsun bunu? Felakete uğrayanın karşısında başarı kazananın caka satması gibi gözükmez mi?

İSABEK: O ne biçim söz! Böylece ruhsal yakınlığımızı göstermiş olurum. Bu düşünce nereden aklına geldi bilmem! *(Bir süre susar)* Ruhunda bir Salyerilik var senin.

MEHMET: Sana karşı mı?

İSABEK: Bana karşı bile olsa...

MEHMET: Yok canım. Sen Mozart değilsin ki!

ALAMGÜL: Geçenlerde bir dergi okumuştum. Salyerilik hakkında ilginç şeyler yazıyordu. Her işin Mozartları, Salyerileri varmış. Karşıtların çektiği acıları görmezden gelmek, yalnız Mozartların tarafını tutmak insanlığa yakışmazmış. Hatta dünya yalnız dâhilerden oluşmadığına göre, işlerin yürümesi için Salyerilerin büyük yararı dokunurmuş.

İSABEK: Hımm. Gerçekten ilginç. Okumadım.

MEHMET: Dâhi ile kötü adam konusunda başka açıklamalar yapmış mı yazar?

ALMAGÜL: Hayır. Bütün söylediği şu: Mademki insan soyunda Salyerilik kaçınılmaz bir gerçektir, öyleyse bunların çektikleri azaplara karşı insanca tavır alalım, acıyalım onlara.

GÜLCAN: Tuhaf! İnanılacak gibi değil. Bu durumda ‘Yaşasın sıradan insan!’ diyesim geliyor. Öyle değil mi?

YUSUF TATAYEVİÇ: Bunda şaşacak ne var? Kişisel yaşantısında herkes kendi çıkarına çalışır. İnsanoğlu dünyaya iki kez gelmeyeceğine göre ne diye sonlarda sürünsün? Dâhi insan şöhretin doruklarına çıkarken sıradan insanın eteklerde dolaşmasını mı bekliyorsunuz? Hayır, bu durumda hiç kimse eli boş durmaz; altta kalan ötekini tırmandığı doruktan çekip düşürmek ister. Bu bakımdan Salyerilere hak vermek gerekiyor.

GÜLCAN: Onur verici bir davranış değil. Düpedüz alçaklık, kalleşlik!

YUSUF TATAYEVİÇ: Evet, Gülcan, ben de o kanıdayım.

İSABEK: Geçen yıl Seylan’dayken bir Budist rahiple tartışmaya girmiştım. Benim savım şuydu: Yeryüzünden kötü-

l kler gider, yalnız iyilikler kalırsa yaşam durur.

MEHMET: İyilerin kötülerle savaşı son bulursa eğer...

İSABEK: Orası  yle. Arabistan'da da bir yazarla konuşmuştum.

GÜLCAN: Şimdi sırayla Hindistan'a, Mısır'a, oradan da Japonya'ya gelecek. Her yerde herkesi şaşırtmış, inandırmış, savlarını kabul ettirmiştir bizimkisi.

*( zerinde önlük, elinde tahta kepçeyle
Dosbergen görünür)*

DOSBERGEN: Değerli konuklarım, kuzu işi yoluna girdi demektir. Biraz daha dişinizi sıkarsanız Fuji-Yamalı dostlarımızın bütün düşleri gerçekleşecek.

AYŞE APAY: Ben artık gitsem... Hava kararıyor.

DOSBERGEN: Gene bilgece konuşmalar başlayıp ortalık karışmadan evvel söyleyeceğim bir şey var. Ayşe Apay buğ n bizimle birlikte olmakla bize büyük bir onur vermiştir. Fuji-Yama dağında sizi bir kere daha selamlıyorum, Ayşe Apay! Her ne kadar arabanız aşığıda sizi bekliyor olsa da –bunu durumu açıklamak için söylüyorum– gitmekte acele etmeyiniz. Yıllar süren öğretmenlik çabalarınızın onuruna kadehimi bir daha kaldırıyorum. Bizler size layık mıydık, orası zamanı gelince belli olacak. Ancak yaltakçı durumuna düşmeden şunu belirteyim ki içimizde iyi olan ne varsa tümünü size borçluyuz; sağlığınız, yüce g n ll l ğ n z için içiyorum.

YUSUF TATAYEVİÇ: Size ne denli teşekkür etsek azdır, Ayşe Apay. Bir nice iyi insan yetiştirdiniz. Anne olarak,

öğretmen olarak övünebilirsiniz. Aramızda bulunan İsa-bek Mergenov'u ele alalım. Onu ülkede tanımayan var mı? Bizim Mehmet, cumhuriyetimizin en değerli öğretmenle-rinden biridir. Yeri gelmişken söyleyeyim, kendisinin artık başkentte bir okula atanması gerekiyor. Sonra, baş tarım uz-manımız, işinin ustası Dosbergen, bakın bizi Fuji-Yama'da nasıl ağırlıyor!

DOSBERGEN: Bizler için büyük bir zevk bu. Ee, yoldaş Yusufbay, kendini de unutma bakalım. Bilimler akademisi üyeliğine şurada ne kalmış ki! Kimbilir, bilmediğimiz daha nice değerlerin vardır! Bir gün bakan filan olursan başımıza kakma sakın, 'Eskiden beni gözünüzün gördüğü yoktu,' diye.

YUSUF TATAYEVİÇ: Alay et bakalım. Ayşe Apay, resmen duyuruyorum. 6 Kasım'da bize buyurunuz. Umarım, Fu-ji-Yama fatihleri, hepiniz gelirsiniz. Maksude çok sevinir. Göreceksiniz, eşsiz bir kadındır karım.

AYŞE APAY: Gelirim, neden gelmeyeyim? Yalnız, eğer be-şiniz birden toplanırsanız...

YUSUF TATAYEVİÇ: Benden kabul.

DOSBERGEN: Boşuna uğraşmayın, Ayşe Apay. Birkaç kez görüştüm Sabur'la. Diz çöküp yalvardım, 'Gel, bizim köye gidelim. Oraya yerleşip çalışırsın. Geçmişi unuturuz,' diye. Sonuç aynı.

AYŞE APAY: Artık gitsem iyi olacak, çocuklar. Çok teşek-kürler. *(Bir süre susar)* Bir zamanlar düşünürdüm de... Bi-liyor musunuz, Sovyet yönetimiyle birlikte ben de toprağın derinliklerinden bitmiş gibiyim. Daha beş yaşımdayken kar-şı devrimciler annemle babamı gözümün önünde öldürdüler.

Çocuk bakımevine düştüm, okudum orada. ‘Okuma yazma öğrenerek bizler için dünyaya yeni bir kapı açıldı,’ diye deli gibi sevinirdi bütün çocuklar. Daha o zamanlar, ‘Herkes okuyacak, bilinçlenecek; duru bir göldeki temiz sular gibi dingin, aydın bir yaşam başlayacak,’ diye düşünürdüm. Oysa yaşam coşkun bir ırmağa benziyor. İşte sizler bunca şeyi öğrendiğiniz halde gene de durmadan tartışıyorsunuz. Aynı şeyleri, neyin iyi, neyin kötü olduğunu biz de tartışırdık. İnsan gerçeği öğrenmek, doğruyu yanlıştan ayırmak istiyor. Öğrenme susuzluğu sönmez insanoğlunun. Eğer sönmüş olsaydı... (Susar) Sabur’un söylediğinden daha iyisini söyleyemeyeceğim. Bu şiir dergide çıktığı zaman pek anlamamıştım. Ama ezbere öğrendim. Yıllar geçtikçe derinliğini daha iyi anlıyorum. ‘İnsan Nasıl İnsan Olmalıdır’.

İSABEK: ‘Bitmez Tartışma’ydı adı.

AYŞE APAY: ‘Bitmez Tartışma’

Hayır, bitmez bir tartışmadır bu.

İnsan nasıl insan olmalıdır

Savaşta bile aynı tartışma:

İnsan nasıl insan olmalıdır?

Zafer çığlıklarında aynı tartışma.

İnsan nasıl insan olmalıdır?

Ecel çığlıklarında aynı tartışma.

MEHMET: İnsan nasıl insan olmalıdır?

Yensek de gene o tartışma:

İnsan nasıl insan olmalıdır?

Başımıza kim sardı,

Kim gönderdi bu bitmez tartışmayı:
İnsan nasıl insan olmalıdır?

GÜLCAN: O genç yaşında nasıl söylemiş bunları?

ALMAGÜL: Lermontov genç değil miydi?

İSABEK: Dostlarım, savaş en iyi okuldur.

GÜLCAN: Fakat herkes için olmasa gerek.

İSABEK: Sözlerine dikkat et. Bana taş atayım derken yanımızdakilere de degecek.

YUSUF TATAYEVİÇ: Boşuna heyecanlanma, İsabek. Nasıl olsa bana değmez. Şu şiire gelince... Nasıl söyleyeyim, bilmem ki! Soyut bir işleniş var konunun. Ne kimin için söylendiği belli ne de belirli bir zaman var ortada.

MEHMET: Bence şiirin üstünlüğü de burada ya. Bütün insanlığı kapsıyor. Toplumsal deneyimiz herkes adına, bütün insanlık adına konuşmamızı olanaklı kılıyor. Hiçbir toplum bizim geçtiğimiz yolu geçmiş değildir.

ANVAR: Lermontov'un yanında Sabur da ne oluyor? Saçmanın saçması bir karşılaştırma bu.

MEHMET: Sence böyle bir karşılaştırma yapılmayabilir. Ama bence var oluşumun, edindiğim değerlerin yarısıdır Sabur.

İSABEK: Sabur'u tekeline alma bakalım. Yalnız sen acı çekiyormuşsun, ötekiler umursamıyormuş havasına dökme konuyu.

DOSBERGEN: Aman Tanrım! Gene mi Sabur! Onsuz adım atamaz mısınız? Bütün konuşmalarınız gelip Sabur'a daya-

nıyor. Artık rahat bırakın şu adamcağızı! Ayşe Apay’a da mı saygınız kalmadı? Kadıncağız vedalaşıp gidecek, ağzını açmasına fırsat vermiyorsunuz.

AYŞE APAY: Önemi yok, iki gözüm. Sabur’un ne bakım-
dan haklı ne bakımdan haksız olduğuna ben karar verecek
değilim. Yalnız, bugün durmadan onun adını andınız. De-
mek ki onsuz edemiyorsunuz, o hep aranızdadır. Hadi, siz
oturmanıza bakın, rahatsız olmayın.

HEPSİ: O da ne demek?

“Sizi geçirmeden olur mu?”

“Olmaz öyle şey.”

“Teşekkür ederiz, Ayşe Apay!”

AYŞE APAY: Esen kalın, kimse rahatsız olmasın. Dağdan
yavaş yavaş inerim. Benim de suçlulukta sizden geri kalır
yanım yok hani. *(Bir süre sustuktan sonra)* Bir anne gibi
gidip Sabur’un hatırını mı sordum, onun için bir şey mi
yaptım? *(Duraksar)* Oysa durmadan örnek bir insan olarak
gösteriyorsunuz beni. Eski bir komünist olarak parti toplan-
tılarına katılıyorum, konuşmalar yaptığım doğru. Ben artık
sakin bir yaşam süremem, size de rahat durmanızı öğütle-
mem. Hoşçakalın!

(Gider)

(Kadınlar uğurlamak için kalkarlar. Sessizlik)

İSABEK: Hava karardıkça çevrenin güzelliği kat kat artı-
yor. Sanki dağlar başka bir güç kazanmış gibi duruyor.

MEHMET: Evet, hoş bir görüntü.

DOSBERGEN: *(Bir şişe konyak, birkaç bardak getirir)* Dinleyin beni, arkadaşlar. Aptalca tartışmalarımız yüzünden doğru dürüst içemedik bugün. Kadınlar gitmişken askerlere yaraşırcasına içelim. Gönlümüzce eğlenelim. Şu kör olası dağda eğlenmek için konaklamadık mı? Haydi, vahşiler gibi bağıralım, şarkı söyleyelim! *(Dosbergen bir şişe konyayı dağıtır. Hep birden canlanırlar, seslerinin dağlardan yankılanmasını dinleyerek bağırıp çağırırlar. Dosbergen kar adamının bağırmasını taklit eder. Kahkahayla gülerler)* Haydi, dağdan taş atalım. Çocukluğumda en çok sevdiğim oyundu taş atmak. Biliyor musunuz, çobanlıktan geldim ben.

İSABEK: Neden olmasın, deneyelim. Bakalım kim daha güçlüymüş, kim daha uzağa atabilirmiş!

(Yusuf Tatayeviç sırtından ceketini fırlatır, kravatını çıkarıp atar, kollarını sıvar. Hepsi cin çarpmış gibidir. Kayalar gümbürdeyerek yuvarlanmaya başlar)

ANVAR: Tanrım, neler oluyor! Bu adamlar orada ne yapıyorlar?

GÜLCAN: Bizimkiler harekete geçmişler, taş atma yarışı yapıyorlar. Kentli insan kafasını boşaltacak yer arıyor.

İSABEK: *(Bir taş fırlatır)* Gördün mü, Yusufbay, bana yetişemedin. Gücüm yerinde daha.

YUSUF TATAYEVİÇ: Aslanlarım, kadınlar gelsinler de görsünler bizi! Biz meğer neymişiz, gösterelim kendimizi!

MEHMET: Hele dur, arkadaş, gözlüğümü düşürdüm. *(El*

yordamıyla bulmaya çalışır) Hiçbir şey göremiyorum, gözlüğüm kayboldu.

YUSUF TATAYEVİÇ: Git şuradan! Ayaklarımın altında dolaşıp durma.

DOSBERGEN: İşte miyop bir aydın olmanın sonu! Arkadaş, işin zor senin!

ANVAR: Dikkat edin. Kayaların altında yılan olabilir.

YUSUF TATAYEVİÇ: Yılan mı? Yılan bana vız gelir! Onları da işte şöyle alır fırlatıveririm!

GÜLCAN: Aferin! Şimdi bana bakın!

DOSBERGEN: Kadınlar! Ne duruyorsunuz? Hadi, sizleri de görelim!

(Kadınlar ufak taşlardan atarlar)

ANVAR: Kravatın nerede, Yusufbay?

YUSUF TATAYEVİÇ: Canı cehenneme! Evde iki yüz tane daha var.

MEHMET: Almagül, beni çadıra götür. Gözlüğümü düşürdüm, bir şey göremiyorum.

(Almagül Mehmet'i elinden tutup götürür.

Kalanlar taş atmayı sürdürürler)

ALMAGÜL: Nereye düşürdün gözlüğünü?

MEHMET: Kırılmadıysa sabah olunca buluruz.

ALMAGÜL: Dur biraz (*Mehmet'i durdurur*) İleride bir ateş yakmışlar. Alevi görüyor musun?

MEHMET: Görüyorum. Nedir o acaba?

ALMAGÜL: İzci ateşi. Orada bir izci kampı var.

MEHMET: Aferin çocuklara! Ne güzel bir görüntü, değil mi? Gözümün önüne getiriyorum da, çepeçevre karanlık dağlar, karşısında oynayıp duran alevler. Dinle beni, Alma. Bir zamanlar biz de izci ateşi yakardık.

ALMAGÜL: Artık söndü onlar. Bizler de değiştik.

MEHMET: Aşağıdaki şu çocukları ateşin çevresinde düşünüyorum da... Hoplayıp zıplıyorlar, şarkı söylüyorlar, ileride onları nelerin beklediğine aldırış bile etmiyorlar. Herhalde aralarından bizim gibiler çıkacaktır. Bir kız çocuğu büyüyüp senin gibi bir kadın olacak; bir başkası çıkıp benim seni sevdiğim gibi umutsuz, çetin bir aşkla sevecek. Belki de Yusufbaylar, İsabekler çıkacak aralarından. Kendi Gülcanları, Saburları olacak...

ALMAGÜL: Belki de bu sefer Sabur'un şansı iyi gidecek, çevresinde sizin gibi arkadaşları bulunmayacak.

(*Sessizlik*)

MEHMET: Sana gücenmek elimden gelmiyor. (*Sessizlik*) Biliyor musun, Sabur benden kaçıyor hep. Bazen geçmiş günleri düşümde görürüm. Hepimiz bir arada... Soğuk terler basar uykumda. Korkudan, utançtan terlerim. Geride kaldı o günler, bir daha dönmez artık. Kaputum eskidi, çiz-

melerim aşındı.³ Askerlik giysilerimin nasıl göründüğünü bile unuttum.

ALMAGÜL: (*Gülerek*) Oysa seni kaputunla, çizmelerinle bugünkü gibi anımsıyorum. Ama sen unutmuşsundur. Eğitim enstitüsünü yeni bitirmiştım, öğretmenlerin ilk toplantısına katıldığımda salonda birkaç sıra önümde oturuyordun. İkide bir dönüp bana öyle bir bakışın vardı ki! Farkına varacaklar diye ödüm patlıyordu. Gözlerini benden ayırmıyordun. Hem hoşuma gidiyor hem de korkup heyecanlanıyordum. Sanki herkes bize bakıyor gibiydi.

MEHMET: Unutur muyum hiç! Hatta limonata ısmarlamak için arada kalkıp seni aramıştım.

ALMAGÜL: Niye ısmarlamadın öyleyse?

MEHMET: Utandım. Gençlerin arasında duruyordun, gencecik bir kızdın daha. Oysa ben...

ALMAGÜL: Utanacak ne var bunda? Altı üstü bir bardak limonata.

MEHMET: Aptallık işte. Sonra seni gözden kaybettim. Yıllar sonra Tiyen-Şan'dan dönüp yeni görevime başladığımda okulda gene karşıma çıktın ama bir arkadaşımın karısıydın. Şans işte, ne yaparsın?

ALMAGÜL: Bak, ne diyeceğim; şimdi şu ateşin çevresinde oturanları öyle kıskanıyorum ki! Onlar daha hangisinin sen, hangisinin ben olacağını bile bilmiyorlar. Ama öğrendiklerinde bazen üzülecek bazen sevinecekler. Hadi, seni çadıra götüreyim.

³ Savaştan dönen askerler cephedeki giyeceklerini sivil yaşamda da giydiler.—çn

DOSBERGEN'İN SESİ: Ben kar adamıyım! Ben kar adamıyım!

YUSUF TATAYEViÇ'İN SESİ: Kar adamına imreniyorum. Hiç olmazsa özgürdür. İstedığı kadını mağarasına sürükleyebilir.

ANVAR'İN SESİ: Mağaran nerede? Mağaran nerede?

İSABEK'İN SESİ: Yaşasın kar adamı! Yaşasın özgürlük!

GÜLCAN'İN SESİ: Dikkat et, İsabek! Uçuruma yuvarlanacaksın.

İKİNCİ BÖLÜM

Sabah. Pırıl pırıl bir güneş. Yarı bellerine dek soyunmuş Solan Dosbergen, Mehmet, Yusuf Tatayeviç ve İsabek derede ellerini, yüzlerini yıkamaktadırlar.

YUSUF TATAYEVİÇ: *(Canı sıkkın)* Arkadaşlar, iyi yapmadık dün. Doğrusunu isterseniz ben hiç memnun değilim.

İSABEK: Bırak şimdi bunları, temiz havada güzelce dinlendik, çılgınlar gibi eğlendik. Daha ne istiyorsun?

YUSUF TATAYEVİÇ: Benim demek istediğim o değil. Biz erkek miyiz, neyiz? İliklerimize değin kadınlaşmışız. Atalarımız dememişler mi, ‘Kadın erkeğin koynundaki düşmanıdır,’ diye? Neydi o dünkü halimiz? Kadınların yanında iyice cıvıdık, olur olmaz tartışmalara girdik. Bakın, yarın konuştuklarımızı dört bir yana nasıl yayacaklar!

İSABEK: Biz dört bir yana yayacak ne söyledik ki?

YUSUF TATAYEVİÇ: Gene de ellerine fırsat vermemeliydik. İyi ki karım yoktu aralarında, olsaydı görürdünüz gününüzü.

İSABEK: Haksızlık etme. Maksude akıllı kadındır.

YUSUF TATAYEVİÇ: Size göre akıllı. Komşunun tavuğu komşuya kaz görünürmüş. Onunla yaşayan benim, içini bilirim.

DOSBERGEN: Boşuna yoruluyorsun, Yusufbay.

YUSUF TATAYEVİÇ: Anlamazlıktan gelmeyin. Siz de... Cepheden döner dönmez evlendik, ne olduğumuzu bile anlayamadık. Çoluk çocuğa karıştık şimdi. Artık durumumuz başka şeylere elvermiyor. Bir şey yapmayagör, hemen namustan, ahlaktan söz edilir. Kimin haddine düşmüş? Başka ülkelerde olsa kimse kimsenin işine burnunu sokmaz. İster evlen ister boşan, kime ne? Oysa bizde ağzını aç da görelim!

DOSBERGEN: Değerli bilim doktoru yoldaş, gerçekten imrenilecek bir durumun yok. Böylesi çekilir yaşam değil.

YUSUF TATAYEVİÇ: Sen önce kendine bak. Kendine fazla güvenme, zararlı çıkarsın.

DOSBERGEN: Ne diye güvenmeyeyim?

YUSUF TATAYEVİÇ: Üstü kapalı konuşma şimdi. Hıncını benden çıkarıyorsun anlaşılan. Niçin? (*Duraksar*) Bağışla, Dosbergen! Canım hayli sıkkın.

MEHMET: Hey, çocuklar! Gözlüğümü buldum.

YUSUF TATAYEVİÇ: Sabah sabah keyfimi kaçırdı şu Mehmet. Daha yeni uyanmış, elimizi yüzümüzü yıkamadan

bir haberle koştu geldi. Sabur'u görmüş düşünde. Gene hepimiz cephe deymişiz, Sabur bize şiirler okuyormuş. Olacak şey mi bu? Dün bütün günümüzü berbat ettik. Anladık, se-viyoruz. Ama bu kadarı da fazla artık!

MEHMET: Yoksa düşlerden de mi korkmaya başladık?

İSABEK: İnsanların sinirini bozmaya bire birsin.

MEHMET: Düşlere böyle bir anlam vereceğini bilmezdim doğrusu.

İSABEK: Ne demek istiyorsun sen şimdi?

MEHMET: Ne diyeceğim, hiç! Söyleyecek çok şey var ama sağlam dayanak bulamıyorum.

İSABEK: Boşuna arama, bulamazsın. Sen bizden ayrı mısın, o kişi kendin de olabilirsin.

MEHMET: Doğru. Bunu yapan biri var. Hem de aramızda.

DOSBERGEN: Bir türlü akıl erdiremiyorum. Ortada ne kanıt var ne dayanak; durmadan aynı konuyu açıyor, birbiri-mizden kuşkulanıyoruz. Bilmem, bunun kime yararı dokunacak!

YUSUF TATAYEVİÇ: Gelin, elbirliğiyle akıllı uslu bir çö-züme varalım. Ben dün 'Hangi büyük tarih kusursuzdur?' derken bir düşündüğüm vardı.

MEHMET: Eğer bu kusurdan zarar gören kendin olsaydın öyle sanıyorum ki aynı konuya dönüp durmazdın.

YUSUF TATAYEVİÇ: Öyle mi dersin?

MEHMET: *(Konuşmayı keser)* Bizim tarihimiz yanlışını düzeltti. İşte, onun büyük adaleti de burada ya! Sabur'un kendisini toplumun dışında hissetmesi için ortada hiçbir

neden yok artık. Bütün haklarına yeniden kavuştu. Hem ah-laksal yönden hem de hukuksal yönden, benim gibi, senin gibi bir yurttaşdır o.

YUSUF TATAYEVİÇ: Doğru, ben de öyle düşünüyorum. Kendimizi üzmemiz için nesnel nedenler kalmadı.

MEHMET: Ama öznel nedenler duruyor. Hem de önemi hiç azımsanmayacak öznel nedenler. Bunlar insanı öyle bir derinden yaralar ki sonu gelmez bunalımlarda bulursunuz kendinizi. Biz sorumluyuz ondan, sorumlu olduğumuzu ne diye hatırlamak istemiyorsunuz? İşte beni deli eden de bu ya! Rahat köşemize çekilmişiz, 'İçki içiyor, kendisi suçlu,' deyip çıkıyoruz işin içinden. Oysa adamın cevheri bitmiş, bütün gücünü tüketmiş. Onu bu hale getiren biziz. Öyleyse küçümsemeye hakkımız var mı?

İSABEK: Sen ya büyük bir aktör ya da gerçekten mutsuz bir adamsın, Mehmet. (*Sessizlik*) Karamsarlıktan kurtulma-ya çalış. Bir yandan kendi halinde bir öğretmen olmakla övünürsün, bir yandan da başkalarına duyduğun kinden, hınçtan ötürü çatacak yer ararsın. Hastasın sen. İyileşmen gerekir.

DOSBERGEN: Daha fazla konuşursanız tutamayacağım kendimi. Fuji-Yama denilen şu yerden hepinizi yaka paça atmazsam bana insan demesinler. Yoksa siz buraya benim-le, karımla, yedirdiğim iki lokma ekmekle alay etmeye mi geldiniz? Sizleri insanca ağırlamak için bir haftadır hazır-lanıyorum. Siz ise kalkmış köpek gibi hırlaşıyorsunuz. İçi-nizden kimin ne yaptığı vız gelir bana! Ben basit bir tarım uzmanıyım, ama işimi bilirim ve her şeyin yapılması ge-rektiği biçimde yapılmasını isterim. Rica ediyorum, biraz

saygılı olun. Olmayacaksanız, cehennemin dibine kadar yolunuz var!

MEHMET: Seni gücendirmek istemedim, Dosbergen. Bağışla beni.

İSABEK: Hadi, kızma. Yerden göğe kadar haklısın.

YUSUF TATAYEVİÇ: Ben de aynı kanıdayım.

(Susar)

DOSBERGEN: *(Saatine Bakar)* Fazla zamanımız kalmadı, arabalar neredeyse gelir. *(Gülümser)* Bütün söylenenleri unutalım, çocuklar. Sabahı bari insan gibi geçirelim. Sabur'un lafı geçmeyecek bir daha, söz mü? Hanımlarımızı eğlendirelim, ciddi konuşmalara dalecek hiçbir durum yaratmayalım.

YUSUF TATAYEVİÇ: Yapılacak tek şey bu işte!

DOSBERGEN: Dinlenelim, ciğerlerimize temiz hava dolduralım, çevredeki dağları seyredelim.

İSABEK: İnsan tatil günü bundan başka ne ister?

DOSBERGEN: Hadi, gidip çadırı toplayalım.

*(Kadınlar sahnededir, kahvaltı hazırlamaktadırlar.
Semaverin dumanı tüter)*

GÜLCAN: Kocalarımız dün bir açmaza düştüler, biz de yangına körükle gittik. Zavallılar, Ayşe Apay'ın yanında çok güç durumda kaldılar. Ama hak yerini buldu. Eğer ara-

larından biri hainlik yapacak derecede alçalmışsa bundan o utansın, ötekiler utansın, bizi ilgilendirmez.

ALMAGÜL: Gerçekten öyle biri varsa o kişi birimizin kocasıdır, değil mi?

GÜLCAN: Haklısın, Almagül.

ANVAR: Orası öyle. İşte kendileri de geliyorlar. Biz en iyisi dün olanları anımsatıp keyiflerini kaçırmayalım. Zaten çok kalmadan gideceğiz.

MEHMET: Günaydın, hanımlar! Fuji-Yama'da gününüz aydın olsun.

İSABEK: Selam size, yüce dağın kadınları!

ALMAGÜL: Aman, ne güzel sözler bunlar!

ANVAR: Günaydın. İyi uyudunuz mu? Gece üşümediniz ya?

DOSBERCEN: Biz mi? Hayır, üşümedik. Uyku tulumları sımsıcaktı. Ya siz?

GÜLCAN: Çadırımızda ölü gibi uyumuşuz.

YUSUF TATAYEVİÇ: Nasıl, sivrisinekler rahatsız etmediler ya? Ne de olsa kadın teni naziktir.

GÜLCAN: Hayır, Fuji-Yama'da edepli durdular.

MEHMET: Biz de size iltifat etmek istemiştik.

GÜLCAN: Sivrisineklerin yardımıyla mı? İstemeyiz, öyle iltifat bizden uzak dursun.

MEHMET: Çekilmez kadınsın sen de. İsabek'e acıyorum doğrusu.

(Yusuf Tatayeviç yanından hiç ayırmadığı radyosunun düğmesini çevirir)

VENÜS'E GÖNDERİLEN OTOMATİK İSTASYON BU BİLİNMEYEN GEZEĞENİN GİZLERİNİ İNSANOĞ-LUNA AÇACAKTIR...

DOSBERGEN: Kapat şunu. Uzayla hiçbir ilgim yok. Ne ekilir ne de biçilir. Ekin ekilemeyecek olduktan sonra bil-mem hangi gezegenden bana ne!

İSABEK: Ama uzayın gizlerini çözmek nice yararlar sağlar.

DOSBERGEN: Ne yararlar sağlayacağını bana mı sordular? Burada ben de boş durmuyorum. Bütün gücümü ortaya koymuşum, yıllık plan hedeflerini bile aşmaya çalışıyorum. Demek ki saygı duyulacak bir insanım ben de. Öyleyse gelip bir görüşümü almak yok mu? İstedğim zaman yağmuru ver, işim bitince de al götür. Bilim bunu yapamıyorsa neye yarar? Tarlalar güneşin altında çatır çatır yanarken ağlamış-sın, ekin kökleri yağmurdan çürürken dövünmüşsün, eline bir şey geçer mi?

ALMAGÜL: İklimi ayarlayabilmek için önce dünyamızın çevresinde olup bitenleri öğrenmeliyiz. Uzay araştırmalarının yararını görmezden gelemezsin.

İSABEK: Senin de isteklerinin sonu yok, Dosbergen. 'Yağ-mur ver, şunu ver, bunu ver...' Doymak bilmiyorsun. Bizim sade emekçimiz şu en zor koşullarda bile çalışır. Bu bakımdan da kahramandır.

DOSBERGEN: Hayır, benim öyle kahramanlıklara karnım tok. İşimin efendisi, yaratıcısı olmaktır dileğim. Ne doğa-dan ne de başka yerden gelen yenilmez güçlükler benden uzak dursun.

İSABEK: Güçlüklerle boğuşmadan yaşamak nerede görülmüş?

DOSBERGEN: Güçlüklerle boğuşan yalnız sen misin?

İSABEK: Biz yazarların da nice zorlukları vardır. Sözün gelişi, gel de senin gibi birinden olumlu bir adam, çağımızın anlayışına uygun bir kahraman yarat. Kendin kahraman olmak istemedikten sonra bizim elimizden ne gelir?

MEHMET: Sana göre bütün amaç kahraman olmak mıdır?

YUSUF TATAYEVİÇ: Yeryüzünde ne diye yaşıyoruz öyleyse?

ANVAR: Doğru, kahramanlıktan yüce bir şey yoktur.

İSABEK: Şimdi sanat üzerine konuşuyoruz. Bizde buna çağdaş konular üstüne yazılmış yapıtların özel durumu derler.

MEHMET: Nasıl bir şeymiş şu özel durum? Bir yapıtta neyin bulunup neyin bulunmayacağı önceden bilindikten sonra ne biçim sanattır o?

YUSUF TATAYEVİÇ: Mehmet, senin sorunlara öyle bir bakış açın var ki kimseninkilere benzemiyor. Böylece özgün olduğunu mu sanıyorsun? Yanılıyorsun, arkadaş! Her şeyde, düşünmede bile bir disiplin bulunmalıdır. Bana ister katı düşünceli de ister başka bir şey, ben yolumdan şaşmam. Senin yolunu güvenilir bulmuyorum. Bir de İsabek Mergenov'un yapıtlarını eleştirmeye kalkıyorsun. Ne hakkın var buna?

ANVAR: (*Kocasına*) Madem bu işten anlıyorsun, otur bir tane de kendin yaz!

YUSUF TATAYEVİÇ: Sorun yazıp yazmamakta değil. Sanatımızın bize öğretmesi gereken şey nedir? Dürüstlük, öz-

veri, güvenilirlik, sağlam karakter, en sonunda kahramanlık değil mi? Kahramanlık olmadan çağımızın, yaşadığımız günün insanını gözümün önüne getiremiyorum. Koca bir savaşın içinden çıktık, başkalarının öyküneceği bir örnek de mi olamayacağız?

MEHMET: Yerden göğe kadar haklısın, ben de senin gibi düşünüyorum. Sanat insan ruhuna yüksek ahlak tohumları ekmelidir. Ama nasıl? İşte bütün sorun burada. Sanatçının bitmez sorunu... Demin coşkuyla saydığın o nitelikler bir tek şeyde toplanır: İnsanlık. Ötesine aklım ermez. Sanatın başlıca eğitime konusu bu olmalıdır. Görüşlerimde ne bakımdan aksaklık gördün, bilmem ki! Bakın, ozanın biri ne der:

En tehlikeli şey yarım bilgidir.
Her bir işe görgüsüzlükle başlar,
Tek istediği, şaşmaz doğrularının
Adım başı onaylanmasıdır.

İSABEK: Biliyoruz, biliyoruz. Geçen yıl Gine'deydim. Sanat üstüne görüşlerim...

GÜLCAN: İsabek! Gene başlama!

YUSUF TATAYEVİÇ: Görüşler çoğaldıkça yaşam içinden çıkılmaz bir hal alıyor.

DOSBERGEN: Doğru. Örnek vermek için uzağa gitmeye gerek yok. Kalkmışız, Fuji-Yama'ya gelmişiz. Sizi dinlerken, 'Şu batası dağa niçin çıktık?' diye soruyorum kendime. Geçmiş anımsayıp bugüne sevinmek için mi? Yoksa durmadan gerektiği biçimde yaşayıp yaşamadığımızı tartışalım

diye mi? Bütün bu tartışmaların amacı ne? İnsan insan olalı aradığı gerçeği bulmak bize mi düştü.

MEHMET: Ama biz de insanız. Durmadan gerçeği aramak bizim en zayıf yanımızdır.

ALMAGÜL: İyi ki Fuji-Yama'da yalnız yiyip içmekle kalmadık, 'yaşamın anlamını' da doya doya tartıştık. Demek, tartışma, araştırma özelliğimiz yitmemiş daha. Buna göre hâlâ genç sayılır mıyız?

(Yusuf Tatayeviç radyoda canlı, neşeli bir müzik bulur)

DOSBERGEN: *(Kulak kabartır)* Biri bize doğru geliyor. *(Gelen yabancıya doğru yürür. Yüksek sesle)* Hey! Nereden geliyorsun? Aşağıda bir araba gördün mü? Bizi almaya gelecekti de...

(Bir orman işçisi yaklaşır)

ORMAN İŞÇİSİ: Evet, bir araba duruyordu. Peki, burada ne yapıyorsunuz?

DOSBERGEN: Ne mi yapıyoruz? Dinleniyorduk, gördüğün gibi.

ORMAN İŞÇİSİ: Çoktandır burada mısınız? Geceyi dağ başında mı geçirdiniz?

İSABEK: *(Alçak sesle)* Tuhaf bir adam...

DOSBERGEN: Evet, geceyi burada geçirdik. Sana ne bundan?

ORMAN İŞÇİSİ: Sorduğuma göre bir nedeni var demektir.

ANVAR: Bekçi olsa gerek. Şuna bakın! Sanki hiç adam görmemiş.

MEHMET: Ne diye tasalanıyorsunuz, canım? Yangın filan çıkarmadık, dağ sapasağlam yerinde duruyor.

YUSUF TATAYEVİÇ: Hey, ahbap! Saygıdeğer insanlarla karşılaşınca selam vermek yok mu sizin buralarda?

ORMAN İŞÇİSİ: Selam verilecek yer var, verilmeyecek yer var.

YUSUF TATAYEVİÇ: O da ne demek? Kiminle konuştuğunu biliyor musun?

ORMAN İŞÇİSİ: Pek mi önemli?

DOSBERGEN: Dur bakalım, aslanım, burada söz sahibi benim. Söyleyeceğin bir şey varsa bana söyle. Devlet çiftliğinin baş tarım uzmanıyım. Bunlar da benim konuklarım.

ORMAN İŞÇİSİ: Orman bölge işçisiyim. Sanıyor musunuz ki keyfimden geldim buraya? Tam kent pazarına alışverişe gidiyordum, aşağıdaki boğazda bir polis durdurdu beni. Motosikletini kenara çekti, yolun kenarında yatan ölü bir kadını göstererek, 'Sen de tanık olacaksın,' dedi.

HEPSİ BİRDEN: Ne, ölü bir kadın mı! Haydutlar!

ORMAN İŞÇİSİ: Ne haydudu! Atılan bir taştan ölmüş. Tam uçurumun dibinde. Başına nasıl geldiyse, parçalamış...

İSABEK: (*Sararır*) Peki, bundan bize ne?

(*Sessizlik. Herkes korkulu bir sessizliğe bürünür*)

DOSBERGEN: Sen ne zırvalayıp duruyorsun? Doğru dürüst anlat. Ne zaman, nasıl olmuş?

ORMAN İŞÇİSİ: Ne zırvalaması! Hep sizin yüzünüzden!

YUSUF TATAYEVİÇ: Ne demek 'sizin yüzünüzden'? Bu sözlerinizin hesabını vereceksiniz.

DOSBERGEN: Susun! Durumu anlayalım önce. Delikanlı, bildiklerinin hepsini anlat. Açık konuş.

ORMAN İŞÇİSİ: Fazla bir şey bildiğim yok ki. İhtiyar çoban Ertay'ın karısı dün devlet çiftliğine gitmiş. Bütün gece dönmemiş evine. Ertesi gün şafakla birlikte kadıncağızın atı eyeri boş dönmüş. Bunun üzerine Ertay karısını aramaya çıkmış. İşte şurada, dağın eteğinde soğuk cesediyle karşılaşmış. Çok olmuş öleli. Çoban Ertay hemen bölge polisinin evine koşmuş. Evde bulmuş onu. Olanları anlatmış, deliye dönmüş, onu da hastaneye kaldırmışlar. Polis de buraya gelirken yolda benimle karşılaştı. Benden başka biri daha var orada. Bir şeye el sürmesinler diye onu cesedin yanında bıraktı, beni de buraya gönderdi. Kendisi savcıyı çağırmaq için kente gidiyor şimdi. Sizin bağrıışmalarınızı duyduk; tartışıyor muydunuz, kavga mı ediyordunuz, pek anlayamadım.

ANVAR: Bu tartışmaların sonunun iyi gelmeyeceğini biliyordum.

MEHMET: Sus da dinleyelim.

İSABEK: Ee, sonra?

ORMAN İŞÇİSİ: Sonrası bu işte. Polis beni size haber vermek için gönderdi. Savcı ve bilirkişiler gelene dek yerinizden ayrılmayacakmışsınız.

YUSUF TATAYEVİÇ: Bize ne bundan? Öldürme olayı ta aşağıda olmuş, biz ise yukarıda, Fuji-Yama'nın tepesindeyiz. Kötü bir kaza olsa gerek.

ORMAN İŞÇİSİ: Kimin nerede olduğuna aklım ermez ama bana, 'Haber ver,' dediler, ben de size haber veriyorum işte.

MEHMET: İyi ediyorsun. Fakat bizim bununla ne ilgimiz var? Bir toprak kayması olamaz mı?

ORMAN İŞÇİSİ: Toprak kaymasına hiç benzemiyor. Çevrede öyle bir şey görmedik. Yola on-on beş taş düşmüş yumruk büyüklüğünde. Daha büyükleri bile var. İşte bu taşlardan biri kadının başına isabet etmiş.

MEHMET: Kadının yattığı yeri tahminen gösterebilir misin bize?

ORMAN İŞÇİSİ: İşte şurada. *(Herkes gergin bir hava içinde yerinde kalır, Mehmet ile orman işçisi bir gün önce taş fırlattıkları uçurumun kıyısına yaklaşırlar)* İşte burası. Yanılmadığımı sanıyorum.

MEHMET: *(Alçak sesle)* Anlaşıldı...

YUSUF TATAYEVİÇ: *(Yüksek sesle)* Ne anlaşıldı? Ne hakla başkaları hakkında yargıya varıyorsun?

MEHMET: Yargıya vardığım filan yok. Ben durumu anlamaya çalışıyorum, hepsi bu.

ORMAN İŞÇİSİ: Görüşüne bakılırsa hepiniz okumuş, yasaları bilen kişilersiniz. Boşuna vakit kaybetmeyelim. Gelin bana adlarınızı verin de hemen işime gideyim. Polis gelene dek beklerseniz neyin ne olduğunu anlarsınız. *(Yusuf Ta-*

tayeviç'e) Bunların başı sizsiniz, sanıyorum, önce sizden başlayalım. Necisiniz, nereden geldiniz, adınız soyadınız?

YUSUF TATAYEVİÇ: Sorularınızı yanıtlayacak değilim. Üstelik benim bu işlerle hiçbir ilişiğim yok.

ORMAN İŞÇİSİ: Ben öyle bir şey demedim ki. Kim olduğunuzu söyleyin, yeter.

YUSUF TATAYEVİÇ: Benim söyleyeceğim bu kadar. Ötekilere sorun.

ORMAN İŞÇİSİ: Eh, siz bilirsiniz.

İSABEK: Sizin resmen sorguya çekme hakkınız yok. Siz kim oluyorsunuz da bize soru soruyorsunuz?

ORMAN İŞÇİSİ: 'Orman bölge işçisiyim,' diye söyledim ya! Kente gidiyordum, polis yolumu çevirdi, haber vermem için buraya yolladı.

DOSBERGEN: Tamam, aslanım. Hadi, sen yoluna git. Biz ilgililere gerekli yanıtı verir; kim olduğumuzu, buraya niçin geldiğimizi anlatırız.

ORMAN İŞÇİSİ: Sizin bileceğiniz iş, uzman yoldaş. Ama ben hepinizi tanıyorum, hepinizi...

(Gider)

DOSBERGEN: Gelin, şimdi ne yapacağımızı düşünelim.

MEHMET: Bunda düşünülecek bir şey yok. Her şeyi olduğu gibi anlatırız, olur biter.

YUSUF TATAYEVİÇ: Ne demek 'Anlatırız, olur biter?' Sen de fazla ileri gidiyorsun artık! Bunun başımıza ne işler açacağını, ne gibi tatsızlıklarla karşılaşacağımızı düşünsene

bir kez! (*Sessizlik*) Hay, yere batsın Fuji-Yama'nız! Nereden de geldim şu berbat yere?

DOSBERGEN: Kızmakla eline bir şey geçmez. Polis gelmeden oturup düşünelim, bir karara varalım.

YUSUF TATAYEVİÇ: Bu işten sıyrılmak için bütün aklımızı kullanmalıyız. Hepimizin çocukları, ailesi, toplumda bir yeri var. Ötekileri kurtarmak istiyorsa aramızdan birinin bütün sorumluluğu üzerine alması gerekir.

İSABEK: O da nesi, aklını mı oynattın sen? Yani şimdi çocuğum yok diye bütün sorumluluğu ben mi alayım istiyorsun?

GÜLCAN: (*Öfkeli*) Bu ne cüret! Siz insanın derdinden ne anlarsınız! Pisler, mendeburlar!

(*Ağlar*)

ALMAGÜL: (*Gülcan'ı kucaklar, yatıştırır*) Sen onlara bakma, Gülcüğüm, öyle şey mi olur? (*Kocasına*) Ne duruyorsun, Dosbergen, bir şeyler yapsana! Ev sahibi değil misin?

DOSBERGEN: Ben... Ben mi? Ev... Ev sahibi olarak ben ne yapabilirim? (*Sessizlik*) Yapabileceğim bir şey var. Sanırım kimse itiraz etmez. Taş atarken aramızda kadınlar yoktu.

ANVAR: Ee, bundan ne çıkar?

DOSBERGEN: Hiç... Bilmem...

GÜLCAN: Aman, ne korkunç işler!

YUSUF TATAYEVİÇ: Benim diyeceğim şu ki buraya gelmekle büyük hata ettim. Fakat meseleyi dallandırıp budaklandırmaya hiç niyetim yok. Bu olaya karışmak istemiyorum ve hiçbir polis yetkilisinin önünde ifade vermeyece-

ğim. Bakanla görüşmeden kimsenin sorusunu yanıtlayamam. Sizler için yapacağım bir şey var, o da bir an önce kente gidip durumunuzu düzeltecek yollar aramak.

İSABEK: Of, ne salaklık bizimkisi! Söyleyin, şimdi ben ne yapayım? Öğleden sonra saat ikide havaalanında yabancı bir heyeti karşılayacaktım.

ANVAR: Benim de nöbetim vardı, hemen gitsem iyi olacak. Bakarsınız, önemli bir iş çıkar.

GÜLCAN: (*Başını sallar, fısıltıyla*) Ne korkunç! Ne korkunç! Aşağıda ölü bir kadın yatıyor, bizim yüzümüzden ölen bir insan... Bunların aldındıkları bile yok, sorumluluğu kimse üzerine almak istemiyor. Diz çöküp pişmanlıklarını söyleyecek, af dileyecek yüreklilikleri olsa bari! Orada bir kadın ölmüş yatıyor, bunlar batan bir gemiden kaçışan sıçanlar gibi, sıvışacak bir delik arıyorlar. Aman Tanrım, ne insanlarmış! Ne küçük, değersiz, korkak yaratıklarımız bunlar!

İSABEK: Sus artık! Ağlayıp sızlanmanın sırası mı şimdi! Ben gidiyorum. Gelmek istiyorsan elini çabuk tut.

YUSUF TATAYEVİÇ: Yavaş olun, ortalığı velveleye vermeyin. Bir kez daha yineliyorum, kente gider gitmez gerekli önlemleri alacağım. Hadi, İsabek, araba aşağıda bizi bekliyor.

İSABEK: Gülcan, son kez rica ediyorum, çabuk ol!

GÜLCAN: Ne kötü yazgım varmış! Nedir benim çektiklerim!

(*Yusuf Tatayeviç, İsabek, Anvar, Gülcan
dağdan aşağı hızla yürürler*)

DOSBERGEN: Eh, hepsi bu kadar.

(Arkalarından gider)

ALMAGÜL: Sen nereye, Dosbergen?

DOSBERGEN: Benim de ivedi işlerim var.

(Koşar)

(Sessizlik)

ALMAGÜL: Böylece Fuji-Yama'da yalnız ikimiz kaldık. Biliyordum, Sabur'u senin ele vermediğini biliyordum. *(Sessizlik)* Ne korkunç bir gün!

MEHMET: Böyle günler olmasa yaşam çok anlamsızlaşırdı herhalde.

(Uzaktan Dosbergen görünür)

ALMAGÜL: Dosbergen geliyor. Demek, Sabur'u ele veren o da değil. Tanrım, şaşırtma beni...

-SON-

